АНАЛИЗ

на тема:

„СЪСТОЯНИЕ И ПЕРСПЕКТИВИ ЗА РАЗВИТИЕ НА ЗЕМЕДЕЛИЕТО И АГРАРНИЯ СЕКТОР В РАЙОНА НА МИГ НОВА ЗАГОРА – СЛИВЕН“

2026 г.

СЪДЪРЖАНИЕ

СЪДЪРЖАНИЕ ... 2
1. ИНФОРМАЦИЯ ЗА АНАЛИЗА ... 4
2. ОБЩА ХАРАКТЕРИСТИКА НА ТЕРИТОРИЯТА ... 8
2.1. Географско положение и административна структура ... 8
2.2. Демографски и социално-икономически контекст ... 10
2.3. Значение на сектор „Селско, горско и рибно стопанство“ в местната икономика ... 11
2.4. Баланс на териториите по предназначение ... 12
2.5. Регистрирани земеделски стопани на територията на МИГ „Нова Загора – Сливен“ ... 13
3. РАСТЕНИЕВЪДСТВО ... 15
3.1. Земеделски земи и стопанства – структура към 2020 г. ... 15
3.2. Динамика на засетите площи и добивите на територията на МИГ „Нова Загора – Сливен“ (2020 – 2025 г.) ... 16
3.3. Средни добиви ... 20
4. ЖИВОТНОВЪДСТВО ... 23
4.1. Разпределение на стопанствата по видове животни – Преброяване 2020 г. ... 23
4.2. Динамика на броя животни на територията на МИГ „Нова Загора – Сливен“ (2019 – 2025 г.) ... 24
4.3. Продуктивност на животновъдството ... 25
4.4. Ключови предизвикателства пред животновъдството ... 26
5. ХИДРОМЕЛИОРАЦИИ И НАПОИТЕЛНА ИНФРАСТРУКТУРА ... 27
5.1. Общо състояние на напоителната система ... 27
5.2. Ключови съоръжения, обслужващи територията на МИГ „Нова Загора – Сливен“ ... 27
5.3. Общо констатирани проблеми на системата ... 28
5.4. Значение на хидромелиоративната система за постигане на приоритетите на СВОМР ... 29
6. СЪХРАНЕНИЕ НА ЗЪРНО, ТЕХНИЧЕСКА ОБЕЗПЕЧЕНОСТ И ПОЗЕМЛЕНИ ОТНОШЕНИЯ ... 30
6.1. Съхранение и търговия на зърно ... 30
6.2. Техническа обезпеченост на земеделските стопанства ... 31
6.3. Държавен поземлен фонд (ДПФ) ... 32
7. ДЪРЖАВНА ПОДКРЕПА, ПОЛИТИКИ И АДМИНИСТРАТИВНИ УСЛУГИ ... 34
7.1. Кампания за подпомагане по площ и животни ... 34
7.2. Еко схеми и Стратегически план за развитие на земеделието и селските райони 2023 – 2027 г. ... 34
7.3. Административни услуги и дейности на ОД „Земеделие“ ... 35
7.4. Насоки на секторната политика според ОД „Земеделие“ – Сливен ... 35
8. SWOT-АНАЛИЗ НА АГРАРНИЯ СЕКТОР НА ТЕРИТОРИЯТА НА МИГ „НОВА ЗАГОРА – СЛИВЕН“ ... 37

8.1. Силни страни 37
8.2. Слаби страни 38
8.3. Възможности 38
8.4. Заплахи 39
9. ПЕРСПЕКТИВИ ПРЕД ЗЕМЕДЕЛИЕТО И АГРАРНИЯ СЕКТОР НА ТЕРИТОРИЯТА НА МИГ „НОВА ЗАГОРА – СЛИВЕН“. ИЗПОЛЗВАНЕ НА ПОТЕНЦИАЛА НА СВОМР, ИЗВОДИ И ПРЕПОРЪКИ 40
9.1. Обобщени изводи 41
9.2. Перспективи за развитие на земеделието и аграрния сектор на територията на МИГ „Нова Загора – Сливен“ 42
9.3. Препоръки за пълно използване на потенциала на СВОМР за подкрепа на селското стопанство на територията на МИГ „Нова Загора – Сливен“ 44
Препоръка 1: Целенасочена подкрепа за модернизация на растениевъдството 44
Препоръка 2: Мерки за възстановяване на зеленчукопроизводството и трайните насаждения 46
Препоръка 3: Подкрепа за диверсификация и стабилизиране на животновъдството 47
Препоръка 4: Подкрепа за директни продажби и къси вериги на доставка 48
Препоръка 5: Подкрепа за диверсификация на доходите на земеделските стопанства 49
9.4. Заключение 50
10. СПИСЪК НА ИЗПОЛЗВАНИТЕ СЪКРАЩЕНИЯ 51

1. ИНФОРМАЦИЯ ЗА АНАЛИЗА

Местна инициативна група (МИГ) „Нова Загора – Сливен“ изпълнява стратегия за Водено от общностите местно развитие (ВОМР) за втори пореден програмен период – след изпълнената стратегия през периода 2014 – 2020 г. Стратегията за ВОМР (СВОМР) за текущия програмен период е одобрена със споразумение за изпълнение №РД50-8 от 15.01.2026 г. За изпълнение на дейностите по мярка 6 „Управление, мониторинг и оценка на стратегията и нейното популяризиране“ от СВОМР с МИГ „Нова Загора – Сливен“ е сключен административен договор № РД50-84/26.01.2026 г.

Настоящият анализ е изготвен като част от дейностите по изпълнението на мярка 6 в подкрепа на работата на МИГ „Нова Загора – Сливен“ за изпълнение на СВОМР и с цел да представи актуалната картина на аграрния сектор на територията и перспективите за неговото развитие като формулира препоръки за приоритетите за подпомагане в рамките на стратегията.

Анализът е изготвен по документален (кабинетен) метод, чрез събиране, систематизиране, съпоставяне и анализ на данни от следните източници с различен обхват на информация, които се допълват, както следва:

(1) проучване на селското стопанство от периода на разработване на действащата Стратегия на МИГ;

(2) информация от Общинска служба по земеделие – Нова Загора;

(3) информация от Областна дирекция „Земеделие“ – Сливен, предоставящи регионален контекст на ниво област Сливен;

(4) Стратегия за Водено от общностите местно развитие на МИГ „Нова Загора – Сливен“ 2023 – 2027 г.;

(5) Планове за икономическо развитие на общини (ПИРО) Сливен и Нова Загора 2021 – 2027 г.;

(6) Интегрирана териториална стратегия за развитие (ИТРС) на Югоизточен регион за периода 2021-2027 г. и

(7) друга относима към темата на анализа информация.

При изготвянето на анализа е приложен интегриран подход, при който наличните данни са структурирани хронологично и тематично и съпоставени във времеви периоди с цел извеждане на тенденции. Използвани са методите на сравнителния анализ, анализа на динамични редове и структурния анализ. На база систематизираната информация е

изготвен SWOT-анализ на аграрния сектор на територията на МИГ, като заключителна аналитична стъпка преди формулирането на изводите и препоръките.

При изготвянето на анализа са взи предвид спецификите и характеристиките на територията на МИГ „Нова Загора – Сливен“, както и основните 7 принципа на подхода ВОМР, показани на следната фигура:

Фигура 1. Принципи на подхода ВОМР

Изготвянето на анализа е съобразено с изискванията на нормативните документи, регламентиращи прилагането на подхода ВОМР на европейско и национално равнище:

- Регламент(ЕС) 2021/2115 на Европейския парламент и на Съвета от 2 декември 2021 година за установяване на правила за подпомагане за стратегическите планове, които трябва да бъдат изготвени от държавите членки по линия на общата селскостопанска политика (стратегически планове по ОСП) и финансирани от Европейския фонд за гарантиране на земеделието (ЕФГЗ) и от Европейския земеделски фонд за развитие на

селските райони (ЕЗФРСР), и за отмяна на регламенти (ЕС) № 1305/2013 и (ЕС) № 1307/2013;

- Регламент (ЕС) 2021/1060 на Европейския парламент и на Съвета от 24 юни 2021 година за установяване на общоприложимите разпоредби за Европейския фонд за регионално развитие, Европейския социален фонд плюс, Кохезионния фонд, Фонда за справедлив преход и Европейския фонд за морско дело, рибарство и аквакултури, както и на финансовите правила за тях и за фонд „Убежище, миграция и интеграция“, фонд „Вътрешна сигурност“ и Инструмента за финансова подкрепа за управлението на границите и визовата политика;

- Закон за управление на средствата от Европейските фондове при споделено управление;

- Постановление № 494 на Министерския съвет от 30 декември 2024 г. за определяне на правила за прилагане на подхода „Водено от общностите местно развитие“ (ВОМР) за програмния период 2021 – 2027 г.;

- Стратегически план за развитие на земеделието и селските райони в РБългария за периода 2023 – 2027 г.;

- Насоки за кандидатстване за предоставяне на безвъзмездна финансова помощ по процедура № BG06AFSP001-01.001 по интервенция II.Ж.5 „Изпълнение на операции, включително дейности за сътрудничество и тяхната подготовка, избрани в рамките на стратегията за местно развитие“ от Стратегическия план за развитие на земеделието и селските райони на Република България за периода 2023 – 2027 г.

Настоящият анализ изследва състоянието, тенденциите и перспективите за развитие на земеделието и аграрния сектор на територията на Местна инициативна група „Нова Загора – Сливен“ (МИГ „Нова Загора – Сливен“). Анализът е разработен в подкрепа на процеса по актуализация и прилагане на Стратегията за водено от общностите местно развитие (СВОМР) на МИГ и има за цел да предостави актуална и надеждна информационна база за вземане на решения относно приоритетите за подпомагане на аграрния сектор в периода до края на настоящия програмен период и при разработването на бъдещи стратегически документи.

Основните цели на анализа са:

- да представи актуалната структура и динамика на селскостопанския сектор (вкл. развитието на растениевъдството и животновъдството) на територията на МИГ;
- да открои специфичните характеристики на селскостопанския сектор на територията на МИГ;

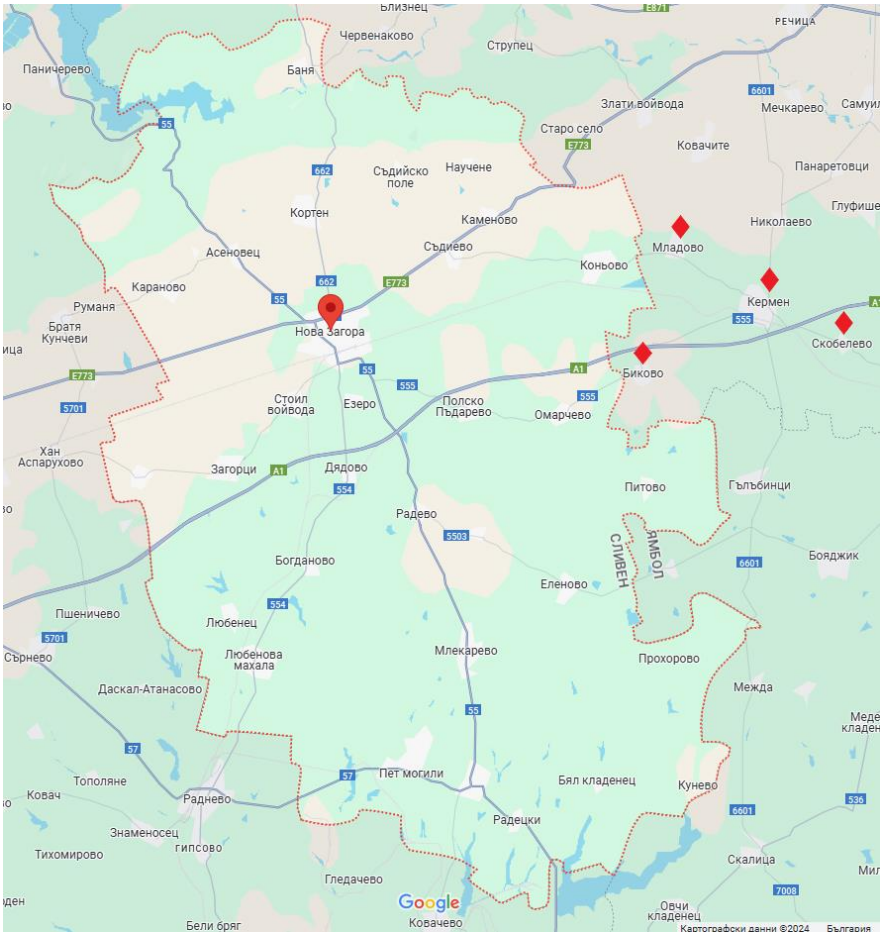
- да идентифицира ключовите проблеми, ограничения и потенциали пред развитието на сектора, вкл. състоянието на хидромелиоративната инфраструктура;
- да формулира изводи, изведени на база SWOT-анализ, и препоръки за приоритетните направления на подпомагане в рамките на СВОМР на МИГ „Нова Загора – Сливен“.

2. ОБЩА ХАРАКТЕРИСТИКА НА ТЕРИТОРИЯТА

2.1. Географско положение и административна структура

Територията на МИГ „Нова Загора - Сливен“ включва изцяло територията на община Нова Загора - 33 населени места, от които 1 град – Нова Загора и 32 села и територията на четири населените места от община Сливен – 1 град и 3 села. Територията на МИГ „Нова Загора - Сливен“ се намира в северната част на Горнотракийската низина. Разположена е в Югоизточен регион за планиране от ниво 2, между големите областни центрове Стара Загора, Сливен и Ямбол. „МИГ Нова Загора - Сливен“ е разположен на територия, обхващаща Новозагорското поле и Светиилийските възвишения. Територията на МИГ „Нова Загора - Сливен“ условно попада в две физикогеографски области на България – Горнотракийската низина и Средна гора.

Територията е ситуирана в административно териториалната структура на област Сливен, по-точно в южната и югозападна част на област Сливен. Общата площ обхваната от МИГ „Нова Загора - Сливен“ е 982,528 км^2 от които 876,858 км^2 е територията на община Нова Загора - втората по големина община в Сливенска област, която представлява 24,74% от територията на областта и заема осемнадесето място в България. На изток граничи с община Сливен, на запад – с община Стара Загора, на север – с общините Твърдица и Гурково, а на юг – с Раднево и Тунджа. Територията от община Сливен, включена в обхвата на МИГ „Нова Загора - Сливен“ е 105,67 км2, включваща землищата на населените места гр. Кермен, с. Биково, с. Младово и с. Скобелево. Местоположението, границите и пътната свързаност на територията на МИГ създават благоприятна възможност за инвестиции и развитие на дейности от различни сектори.

Фигура 2. Карта на територията на МИГ „Нова Загора – Сливен“

Климатът на територията е умереноконтинентален, със средногодишна температура на въздуха около 12,4°C за област Сливен. Хидроложките ресурси не са особено обилни – основен воден ресурс в областта е река Тунджа, а водоснабдяването за напоителни нужди на територията се осъществява основно от язовир „Жребчево“ – комплексен и значим язовир с общ обем 400 млн. м³. Преобладаващите почвени типове в равнинните части на територията са карбонатните и излужени черноземни смолници, които са сред най-плодородните почви в страната и създават много добри условия за развитие на зърнопроизводството, зеленчукопроизводството, лозарството и фуражното производство.

Природните, географските и климатични характеристики на територията на МИГ създават благоприятна възможност за инвестиции и развитие на дейности от различни сектори. Обработваемите земеделски земи, горите и пасищата са потенциал, имащ важно значение за икономическото развитие на територията, тъй като те са основа за развитието на модерен агробизнес на територията й. Почвите на територията се характеризират с

добро състояние и високо естествено плодородие, като не са установени замърсявания с тежки метали и замърсявания с устойчиви органични замърсители, както и такива вследствие на употребата на пестициди.

2.2. Демографски и социално-икономически контекст

Наблюдаваните в цялата страна негативни демографски тенденции, вкл. намаляващ брой на населението, застаряващо население и отрицателен естествен прираст, са относими и за територията на МИГ „Нова Загора - Сливен“. В гр. Нова Загора и по-големите села в община Нова Загора, като с. Баня, с. Кортен, с. Съдиево и с. Караново, както и в с. Младово (община Сливен) негативната тенденция в демографските процеси е стопирана, като в последните години се наблюдава и минимално увеличение на броя на населението. Тези населени места имат потенциал да се развиват като вторични икономически центрове на територията на МИГ, като за тях се приложи и концепция за интелигентни селища.

През 2022 г. за първи път се регистрира положителен механичен прираст. Неблагоприятната тенденция за намаляване на дела на населението в трудоспособна възраст, както в общинския център, така и в другите населени места, продължава. Данните показват, че се наблюдава застаряване на населението, по-силно изразено в селата, особено в малките. Основен фактор за тази тенденция е отрицателният баланс при възпроизводството на трудовото население, дължащ се на спад в раждаемостта и увеличаващата се средна продължителност на живот при раждане. Забелязва се устойчива тенденция на намаляване на броя живородените деца на територията на МИГ „Нова Загора - Сливен“, като тя е по-силно изразена в град Нова Загора.

Аграрният сектор на територията на МИГ „Нова Загора – Сливен“ се развива в условията на неблагоприятни демографски тенденции, характерни за голяма част от селските райони в България. Проучването на селското стопанство, изготвено при разработването на Стратегията, изрично посочва, че „развитието на селското стопанство в района има всички характерни проблеми на развитието на отрасъла в страната, допълнително усложнени от обезлюдяването на селата, високата възраст на заетите, високия дял пустеещи земи, липсата на достатъчно инвестиции, раздробеността на земята и невъзможността за прилагане на модерни технологии, ниските изкупни цени и наличието на многото посредници между производители и потребители“.

Тези структурни характеристики – застаряване на заетите в земеделието, зависимост от семейния труд, разпокъсаност на собствеността и ограничен достъп до модерна техника и технологии – формират рамковите условия, в които трябва да се разглеждат всички секторни данни, представени по-нататък в анализа.

Както беше отбелязано тези демографски предизвикателства не са специфични само за територията на МИГ „Нова Загора – Сливен“, а са част от по-широк национален и дори общоевропейски процес на обезлюдяване на селските райони и намаляване на дела на заетите в първичния сектор. **Специфичното за настоящата територия е комбинацията от обективно много добри природни условия за земеделие с влошаваща се демографска и трудова база – комбинация, която прави инвестициите в механизация, автоматизация и технологично обновление не просто желателни, а необходими за компенсиране на намаляващата налична работна ръка. Именно в тази точка мерките на СВОМР могат да имат осезаем локален ефект, дори при ограничен общ финансов ресурс, ако бъдат насочени точно към преодоляване на проблемите, идентифицирани в настоящия анализ.**

2.3. Значение на сектор „Селско, горско и рибно стопанство“ в местната икономика

Според данни на НСИ за 2021 г., посочени в проучването на селското стопанство, предприятията в сектор „Селско, горско и рибно стопанство“, регистрирани на територията на община Нова Загора, са 179 броя, което представлява 15,5% от общия брой активни предприятия в общината. Тези предприятия произвеждат продукция на стойност 118 530 хил. лв., или 25,7% от общата стойност на продукцията в общината, и осигуряват заетост на 15,8% от общия брой наети лица в нефинансовите предприятия на територията.

За община Сливен показателите са следните: 307 регистрирани предприятия в сектора, представляващи 6,0% от общия брой активни предприятия в общината; продукция на стойност 177 930 хил. лв. (8,7% от общата стойност за общината); дял на наетите в сектора от 10,1% от общия брой наети в нефинансови предприятия.

Съпоставката на тези данни показва ясно изразената разлика в структурата на двете общини – докато в община Нова Загора аграрният сектор има значително по-голяма относителна тежест в икономиката (по-висок дял в броя предприятия, продукцията и заетостта), в община Сливен секторът, макар и с по-нисък относителен дял поради по-силно развитата индустрия и услуги в областния град, генерира по-висока абсолютна стойност на продукцията, което отразява по-големия мащаб на общинската икономика като цяло. И в двата случая обаче, секторът остава съществен фактор за икономическата активност и заетостта, което е и основен аргумент за отделянето на специално внимание на аграрния сектор в рамките на стратегията на МИГ.

Анализът на разпределението на заетите в земеделските стопанства показва, че секторът продължава да бъде силно зависим от семейната работна сила, както и от

сезонна работна сила – характеристика, типична за дребноструктурираните земеделски стопанства в страната.

Община	Общо ГРЕ	Постоянно заета – общо	в т.ч. семейна	в т.ч. несемейна	Сезонна работна сила
Нова Загора	1 425	1 224	568	656	202
Сливен	3 242	2 539	1 793	746	703

Таблица 1. Вложен труд в годишни работни единици (ГРЕ) от постоянно заетата и сезонната работна сила

Източник: Министерство на земеделието и храните, отдел „Агростатистика“, по данни от проучването на селското стопанство на МИГ

Данните показват, че в община Сливен обемът на вложения труд в земеделието (3 242 ГРЕ) е повече от два пъти по-висок, отколкото в община Нова Загора (1 425 ГРЕ), което е логично предвид по-голямата територия на общината. И в двете общини обаче, семейната работна сила съставлява значителна част от постоянно заетите – показател за преобладаващо дребен и средно едър, семеен тип на стопанисване на земята.

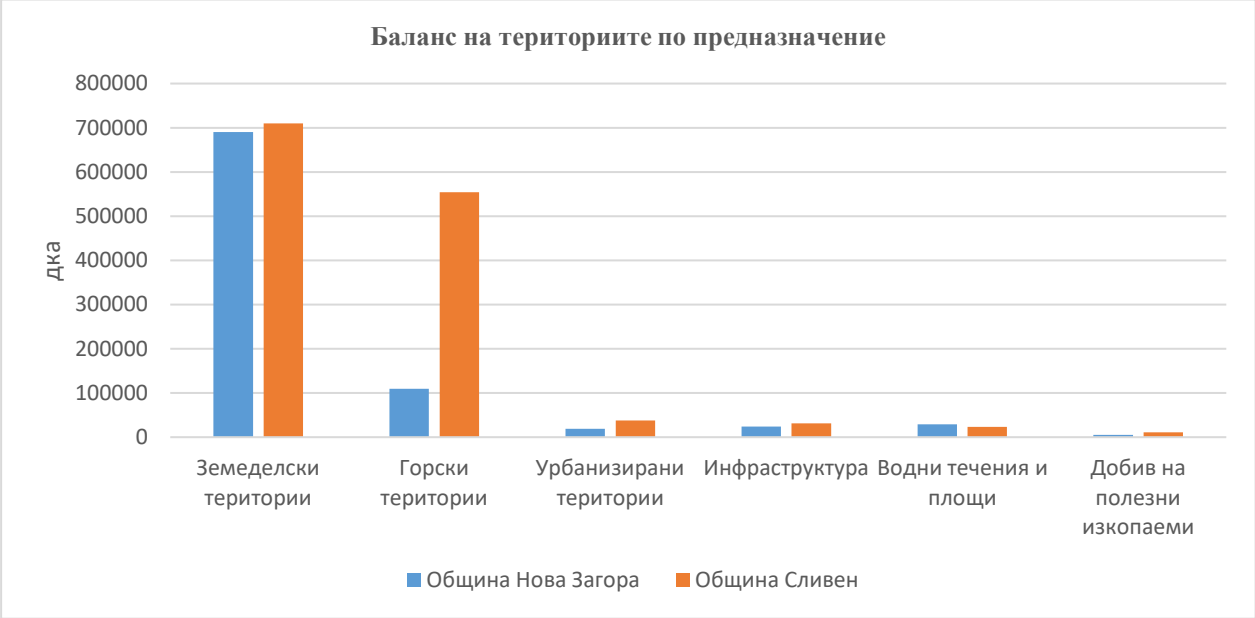
2.4. Баланс на териториите по предназначение

Земеделските територии заемат доминиращ дял от площта и на двете общини, формиращи територията на МИГ – над 78% от територията на община Нова Загора и над 51% от територията на община Сливен, което е категорично доказателство за аграрния характер на региона.

Вид територия по предназначение	Община Нова Загора (дка)	Община Сливен (дка)
Земеделски територии	690 604	709 607
Горски територии	109 281	554 291
Урбанизирани територии	19 027	37 606
Инфраструктура	23 882	30 923
Водни течения и водни площи	28 867	23 172
Добив на полезни изкопаеми	5 197	11 031

Таблица 2. Баланс на териториите по предназначение

Източник: Министерство на земеделието и храните, отдел „Агростатистика“, по данни от проучването на селското стопанство на МИГ

Фигура 3. Баланс на териториите по предназначение, дка

Съществената разлика в дела на горските територии (109 281 дка в Нова Загора спрямо 554 291 дка в Сливен) отразява различния релеф на двете общини – докато Нова Загора е предимно равнинна аграрна община, Сливен обхваща и планински и полупланински части, извън обсега на настоящия анализ, тъй като землищата, включени в МИГ (Кермен, Биково, Младово, Скобелево), се намират именно в равнинната, аграрна част на общината.

2.5. Регистрирани земеделски стопани на територията на МИГ „Нова Загора – Сливен“

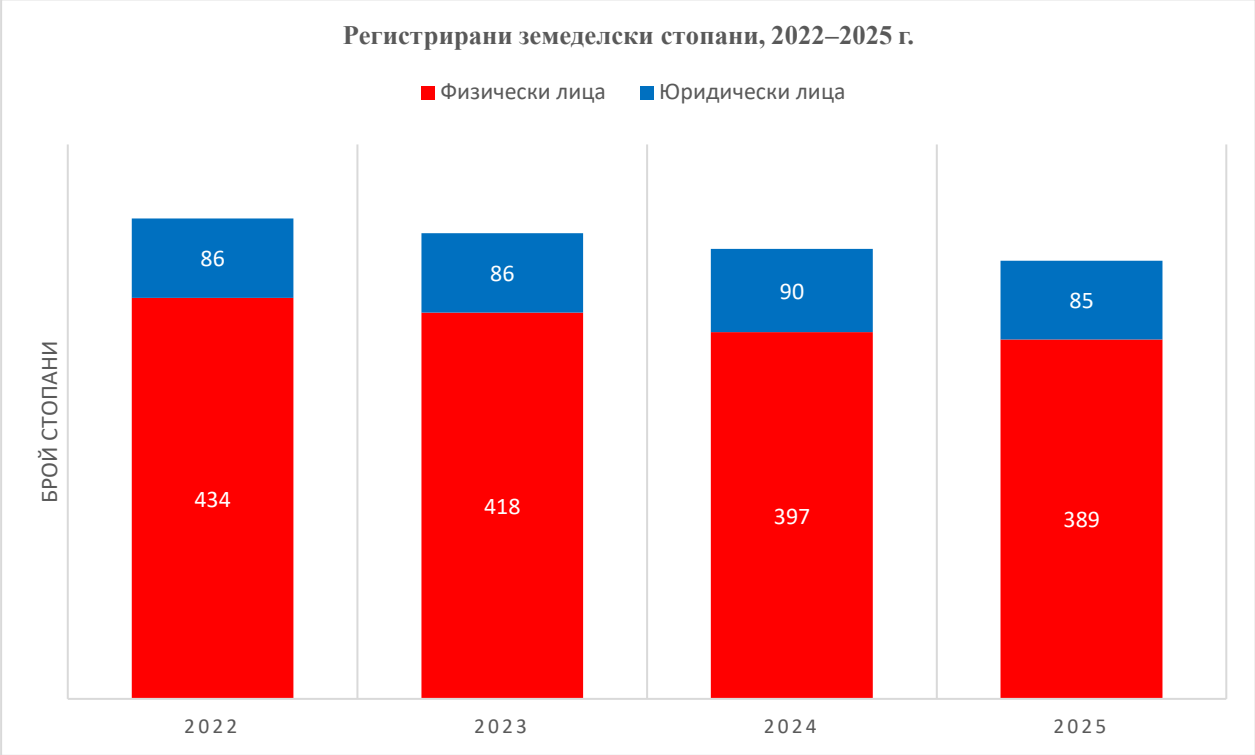
Броят на регистрираните земеделски стопани на територията на МИГ показва трайна тенденция на намаление през последните четири години – от 520 бр. през 2022 г. до 474 бр. през 2025 г., или спад с близо 9%. Намалението засяга основно физическите лица земеделци (от 434 на 389 бр.), докато броят на юридическите лица остава относително стабилен (между 85 и 90 бр.).

Показател	2022 г.	2023 г.	2024 г.	2025 г.
Регистрирани стопани – общо	520	504	487	474
физически лица	434	418	397	389
юридически лица	86	86	90	85
в т.ч. животновъди	77	72	81	68

Показател	2022 г.	2023 г.	2024 г.	2025 г.
Стопани в кампанията за директни плащания	500	480	466	450
Площ, участваща в кампанията (дка)	478 597	480 550	480 234	477 727

Таблица 3. Регистрирани земеделски стопани на територията на МИГ „Нова Загора – Сливен“, 2022 – 2025 г.

Източник: Справка ОСЗ – Нова Загора, ОДЗ Сливен

Фигура 4. Регистрирани земеделски стопани на територията на МИГ „Нова Загора – Сливен“, 2022–2025 г.

Показателна е и разликата между общия брой регистрирани стопани (474 бр. през 2025 г.) и броя на участващите в кампанията за директни плащания (450 бр.) – близо 95% от регистрираните стопани кандидатстват за подпомагане по площ, което показва добро усвояване на директните плащания сред активните стопани в общината. Същевременно площта, включена в кампанията, остава относително постоянна – около 478 – 481 хил. дка през целия период, което означава, че намалението на броя стопани се дължи основно на окрупняване на стопанствата (излизане от сектора на дребни/семейни стопанства и поемане на техните площи от по-големи и по-конкурентоспособни производители), а не на извеждане на земя от активна обработка.

3. РАСТЕНИЕВЪДСТВО

Растениевъдството е водещият подотрасъл на аграрния сектор на територията на МИГ „Нова Загора – Сливен“, като районът разполага с много добри почвено-климатични условия за отглеждане на широк набор от земеделски култури – зърнено-житни, технически, зеленчукови култури, лозя и трайни насаждения.

3.1. Земеделски земи и стопанства – структура към 2020 г.

По данни от Преброяването на земеделските стопанства през 2020 г. (Министерство на земеделието и храните, отдел „Агростатистика“), на територията на община Нова Загора са регистрирани 826 земеделски стопанства с обща площ 60 947 ха, а на територията на община Сливен – 2 377 стопанства с обща площ 54 062 ха.

Показател	Нова Загора – бр.	Нова Загора – ха	Сливен – бр.	Сливен – ха
ОБЩО	826	60 947	2 377	54 062
Обработваема земя	580	53 835	1 219	34 550
в т.ч. зърнено-житни култури	479	27 835	756	17 625
в т.ч. зърнено-бобови култури	47	1 009	56	425
в т.ч. технически култури	423	21 450	503	12 500
в т.ч. ягоди, зеленчуци, цветя	58	79	332	410
в т.ч. други култури	427	3 462	872	3 590
Семейни градини	545	20	922	37
Постоянно затревени площи	179	5 796	797	14 967
Трайни насаждения	319	1 296	1 579	4 508

Таблица 4. Стопанства и категории използвана земеделска земя по общини, Преброяване 2020 г.

Източник: МЗХ, отдел „Агростатистика“, Преброяване на земеделските стопанства, 2020 г.

Анализът на структурата показва, че и в двете общини над половината от обработваемата земя е заета от зърнено-житни култури, следвани от техническите култури – около 40% в община Нова Загора и 36% в община Сливен. Прави впечатление

и значително по-големият дял на трайните насаждения в община Сливен (4 508 ха при 1 579 стопанства) спрямо Нова Загора (1 296 ха при 319 стопанства), което отразява по-силно изразените традиции в лозарството и овощарството в землищата на общината, вкл. в обхванатите от МИГ гр. Кермен и с. Младово.

По данни на ОСЗ – Нова Загора, необработваемите земеделски земи (изоставени и пустеещи земи) на територията на общината възлизат на 76 922 дка – сериозен неизползван потенциал за развитие на земеделието. В сравнение с останалите общини от област Сливен обаче, Нова Загора е на последно място по площ на необработваеми земи, което е положителен показател за нивото на усвояване на земеделския фонд в общината.

Съпоставката на броя стопанства и общата им площ по двете общини разкрива съществена структурна разлика в средния мащаб на земеделските стопанства. В община Нова Загора средната обща площ на едно стопанство е около 73,8 ха (60 947 ха / 826 стопанства), докато в община Сливен същият показател е едва около 22,7 ха (54 062 ха / 2 377 стопанства) – над три пъти по-нисък. Разликата е сходна и при съпоставката на обработваемата земя на стопанство: около 92,8 ха на стопанство в Нова Загора, спрямо около 28,3 ха на стопанство в Сливен.

Тази разлика в средния мащаб на стопанствата е важна за диференциацията на подхода на СВОМР към двете части на територията. Докато в община Нова Загора преобладаващият модел изглежда е свързан с по-едри, по-капитализирани стопанства, способни да инвестират в модерна техника и технологии, структурата в община Сливен (вкл. в обхванатите от МИГ землища) предполага по-голям дял дребни и средни стопанства, за които въпросите на достъпа до финансиране, поземлената консолидация и колективните форми на организация (напр. сдружаване за колективни инвестиции, кооперации, групи производители) ще имат по-голямо практическо значение.

3.2. Динамика на засетите площи и добивите на територията на МИГ „Нова Загора – Сливен“ (2020 – 2025 г.)

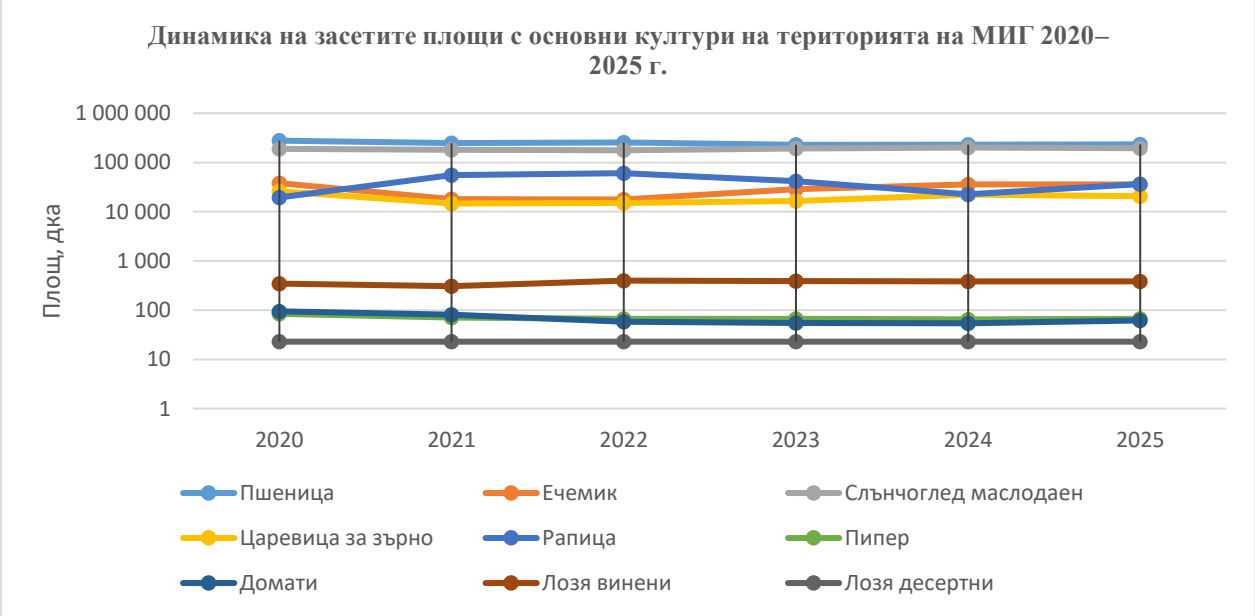
Данните за динамиката на засетите площи с основните земеделски култури на територията на МИГ са представени в таблицата по-долу:

Култура (дка)	2020 г.	2021 г.	2022 г.	2023 г.	2024 г.	2025 г.
Пшеница	277 186	248 312	253 525	228 400	229 367	233 800
Ечемик	37 924	17 933	17 722	28 761	36 041	35 630
Слънчоглед маслодаен	189 430	180 781	176 732	191 500	200 600	194 000
Царевица за зърно	26 003	14 655	15 060	16 375	22 258	20 610

Култура (дка)	2020 г.	2021 г.	2022 г.	2023 г.	2024 г.	2025 г.
Рапица	19 462	55 431	60 547	41 461	22 700	36 397
Пипер	84,19	70,72	66,99	66,51	65,12	67
Домати	94,61	81,46	58,06	55,2	54,12	62,13
Лозя винени	345,49	306,78	397,88	390,12	385,35	381,22
Лозя десертни	22,9	22,9	22,9	22,9	22,9	22,9

Таблица 5. Динамика на засетите площи с основни култури на територията на МИГ „Нова Загора – Сливен“, 2020 – 2025 г.

Източник: Проучване на селското стопанство на МИГ (2020–2022 г.), Справка ОСЗ – Нова Загора и ОДЗ Сливен (2022–2025 г.).

Фигура 5. Динамика на засетите площи с основни култури на територията на МИГ „Нова Загора – Сливен“, 2020–2025 г.

Данните очертават няколко ясни тенденции. Площите с пшеница отбелязват известен спад спрямо пика от 2020 г. (277 186 дка), но се стабилизират в диапазона 225 000 – 250 000 дка през последните четири стопански години, като запазват безспорно водещата си позиция сред зърнено-житните култури – около 36% от обработваемата земя на територията на МИГ. Площите със слънчоглед показват устойчива тенденция на нарастване през последните години, като достигат пик през 2024 г. (200 600 дка), затвърждавайки позицията на културата като втора по значение за територията на МИГ. Най-променлива е динамиката при рапицата – от рязко покачване до 60 547 дка през 2022

г., последвано от почти трикратен спад до 22 700 дка през 2024 г. и ново повишение до 36 397 дка през 2025 г., което отразява силната зависимост на тази култура от конюнктурата на изкупните цени и климатичните условия през есенния сезон на засяване.

Зеленчукопроизводството (пипер, домати) остава на пренебрежимо ниски по площ нива в сравнение със зърнените и техническите култури, потвърждавайки констатацията от проучването на МИГ за тенденция на свиване на този подотрасъл. Същото се отнася за насажденията с десертни лозя. Винените лозя заемат по-голяма площ, която остава почти без промяна за периода. Но на фона на основните култури заемат пренебрежително малко място.

Зърнено-житни култури

Пшеницата, ечемикът и царевицата за зърно са най-характерните зърнени култури за територията на МИГ, заемащи над 63% от обработваемата земя. Пшеницата има категорично доминираща позиция – тя формира около 69% от производството на зърнени култури в района и заема около 36% от обработваемата земеделска земя, както в община Нова Загора, така и в землищата на гр. Кермен, с. Биково, с. Младово и с. Скобелево от община Сливен. За стопанската 2024/2025 г. общата площ с пшеница на територията на МИГ е възлизала на 233 800 дка (210 700 дка в община Нова Загора и 23 100 дка в четирите землища от община Сливен).

Ечемикът заема второ място по значение сред зърнено-житните култури, но през 2021 и 2022 г. е отчетено значително намаление на площите спрямо 2020 г., последвано обаче от съществено възстановяване и дори надхвърляне на изходните нива през 2023 – 2025 г. (виж Таблица 5), което се дължи на по-добрата пазарна конюнктура и по-ниските изисквания на културата към влага в сравнение с пшеницата.

Царевицата за зърно е важна култура за фуражното производство и за развитието на продуктивното животновъдство в района. През периода 2020 – 2022 г. е отчетено сериозно намаляване на засетите площи (от 26 003 на 14 655 дка), но след 2022 г. се наблюдава плавно възстановяване до над 20 000 дка през 2024 – 2025 г. На територията на МИГ се отглеждат в по-малки обеми и допълнителни зърнени и фуражни култури – тритикале, просо, овес, сорго, люцерна и памук, които разнообразяват структурата на растениевъдството и подпомагат развитието на животновъдния сектор.

Технически култури

Слънчогледът е водещата маслодайна култура на територията, заемаща около 24,4% от общата обработваема площ в община Нова Загора и до 31% от обработваемата площ в четирите землища от община Сливен. Тенденцията при слънчогледа е към плавно нарастване на площите през последните години (виж таблица 5), но със значително по-

нисък и понижаващ се среден добив, което поставя въпроса за агротехническото качество на отглеждането и подбора на сортове/хибриди.

Рапицата е втората по значение техническа култура, при която през периода 2020 – 2022 г. е регистрирано значително увеличение на площите – от 8,47% до близо 12% от обработваемата площ в различните части на територията. Както бе посочено по-горе, тази култура показва и най-силно изразена волатилност в засетите площи през следващите години, което вероятно се дължи на изисквания за сеитбооборот, чувствителност към зимните условия и променливи изкупни цени на международните пазари на маслодайни семена.

Зеленчукопроизводство

Зеленчукопроизводството на територията на МИГ „Нова Загора – Сливен“ е представено основно от отглеждането на картофи, домати, пипер и лук. За съжаление, тенденцията през наблюдавания период е към трайно намаляване на площите и обема на зеленчукопроизводството – например площите с домати в община Нова Загора намаляват почти двукратно между 2021 и 2022 г. (от 55 на 30 дка), а през следващите години остават на изключително ниски нива (между 30 и 70 дка).

Основен структурен проблем, идентифициран в проучването на МИГ, е неизградената или недостатъчно поддържана инфраструктура за напояване на земеделските площи. Това е особено критично за зеленчукопроизводството, тъй като културите от тази група са влаголюбили и силно зависими от гарантиран достъп до напоителна вода през вегетационния период. Въпреки негативната тенденция, зеленчукопроизводството осигурява важна суровина за хранително-вкусовата промишленост в общината, а природо-климатичните условия на територията обективно благоприятстват развитието му, което го прави сектор с реален, но неоползотворен потенциал.

Отчетните доклади на ОД „Земеделие“ – Сливен потвърждават тази оценка на регионално ниво, отбелязвайки, че зеленчукопроизводството в областта се развива в две направления – оранжерийно (представено от стопани основно в Сливенска и Новозагорска община) и полско (характеризиращо се с дребни производители, стопанисващи площи от 0,1 до 0,5 ха). Съгласно доклада за 2025 г. се наблюдава тенденция на увеличение на площите, заети със зеленчукови култури на областно ниво, свързана основно с прилаганото подпомагане на качествената продукция от плодове и зеленчуци – позитивен сигнал, който все още не се е проявил осезаемо в статистиката на община Нова Загора.

Трайни насаждения – лозарство и овощарство

Лозарството е традиционен отрасъл за територията на МИГ „Нова Загора – Сливен“. През 2022 г. лозовите насаждения на цялата територия на МИГ достигат пик, но данните показват тенденция на лек спад и задържане на ниски стойности – както при десертните, така и при винените сортове лозя. Основните причини за тази тенденция са закъсняващото изкореняване на изоставените и бракувани лозя, липсата на нови засаждания в достатъчен мащаб и високите капиталови разходи за създаване на нови лозови масиви, чиято възвръщаемост започва едва в четвъртата година след засаждането. Въпреки общата негативна тенденция, изрично се отбелязва положителното изключение в землищата на гр. Кермен и с. Младово, където се наблюдава нарастване на площите с винени сортове лозя – показател за наличие на локален инвестиционен интерес и потенциал за развитие на лозаро-винарството именно в частта от територията, попадаща в община Сливен.

Овощарството също има сериозни традиции в района, но през последните години производството на плодове намалява, като голям процент от съществуващите насаждения са с изтекъл амортизационен срок и се нуждаят от подновяване. Характерните за територията овощни видове са праскови, ябълки, череши, сливи, кайсии, черници, орехи и бадеми – широк набор от култури, който създава добра основа за развитие на диверсифицирано и устойчиво овощарство, при условие че бъдат привлечени инвестиции за подмяна на амортизираните насаждения с нови, високодобивни и устойчиви на климатичните промени сортове.

В подкрепа на тази оценка, отчетният доклад на ОД „Земеделие“ – Сливен за 2025 г. отбелязва, че „през 2025 година продължи създаването на овощни и лозови насаждения основно в общините Сливен, Нова Загора и Твърдица“, като се наблюдава повишен интерес от страна на земеделските стопани към внедряване на нови, високодобивни и устойчиви на променливите климатични условия сортове – тенденция, която, ако бъде подкрепена целенасочено чрез мерките на СВОМР, може да компенсира дългогодишния спад в отрасъла.

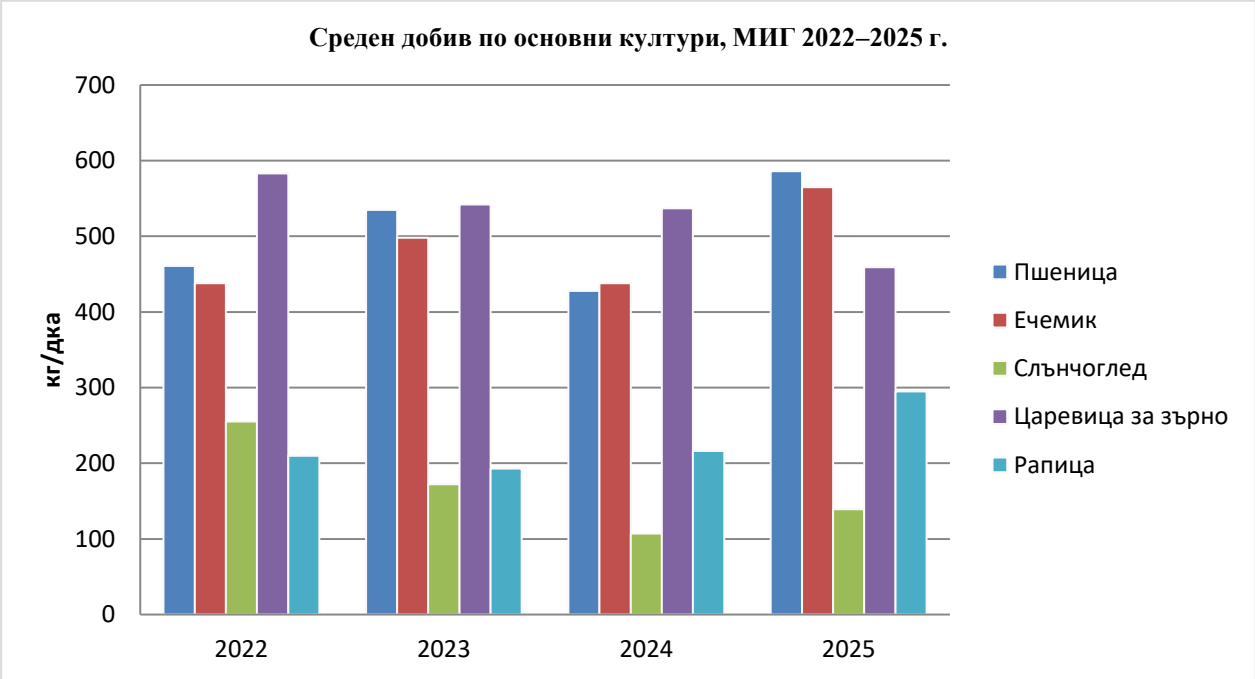
3.3. Средни добиви

Освен площите, ключов индикатор за състоянието на растениевъдството е средният добив от декар, който отразява както климатичните условия през съответната стопанска година, така и нивото на прилаганите агротехнологии.

Култура (кг/дка)	2022	2023	2024	2025
Пшеница	461	535	428	586
Ечемик	438	498	438	565
Слънчоглед	255	172	107	139
Царевица за зърно	583	542	537	459
Рапица	210	193	216	295

Таблица 6. Среден добив от основните култури на територията на МИГ „Нова Загора – Сливен“, 2022 – 2025 г.

Източник: Справка ОСЗ – Нова Загора, ОДЗ Сливен

Фигура 6. Среден добив по основни култури на територията на МИГ „Нова Загора – Сливен“, 2022–2025 г.

Добивите от пшеница и ечемик показват тенденция на растеж през 2025 г. (съответно 586 и 565 кг/дка), след слаба 2024 г. (428 и 438 кг/дка), което вероятно отразява по-благоприятни климатични условия. Обратна е тенденцията при слънчогледа – добивите намаляват драстично от 255 кг/дка през 2022 г. до едва 107 кг/дка през 2024 г., с частично възстановяване до 139 кг/дка през 2025 г. Тази тенденция на понижени добиви от слънчоглед, съчетана с нарастващи засети площи, заслужава специално внимание и допълнителен анализ на причините – вероятно свързани със суша през

вегетационния период, влошено сортово разнообразие или увеличаване на засетите площи върху по-слабо плодородни земи.

Справката за хода на жътвената кампания на ОДЗ показва още, че делът на реколтираните площи спрямо засетите е бил висок през всички разглеждани години – 100% през 2022 г., 98% през 2023 г. и 2025 г., но само 91% през 2024 г., когато 37 802 дка са отчетени като пропаднали площи – най-високият показател за пропаднали площи в целия наблюдаван период, вероятно вследствие на неблагоприятни климатични условия (суша и/или градушки) през съответната стопанска година.

4. ЖИВОТНОВЪДСТВО

Благоприятните природо-климатични условия на територията на МИГ „Нова Загора – Сливен“ определят животновъдството като важен икономически подотрасъл на аграрния сектор. Добре развитото зърно- и фуражопроизводство е основа за развитието на говедовъдството, свиневъдството и птицевъдството, а наличието на добри пасища и ливади в района е фактор за развитие на овцевъдството и козевъдството.

Съществена структурна особеност на животновъдството в района е, че то се развива почти изцяло в частни земеделски стопанства, като преобладават малките домашни ферми с до 10 животни. Това предопределя ниската механизация на производствените процеси (или пълната ѝ липса) и сравнително ниската производствена ефективност на сектора.

4.1. Разпределение на стопанствата по видове животни – Преброяване 2020 г.

Вид животни	Нова Загора – стоп.	Нова Загора – животни	Сливен – стоп.	Сливен – животни
Говеда и биволи	93	8 879	284	12 694
в т.ч. крави и биволици	85	5 489	238	8 717
Кози	22	884	109	4 093
Овце	52	4 865	333	32 483
Свине	19	н.д.	55	3 359
Еднокопитни	13	67	52	652
Птици	59	н.д.	439	618 385
Зайци	8	193	51	1 103
Пчелни семейства	82	8 934	182	16 294

Таблица 7. Разпределение на земеделските стопанства по видове животни, Преброяване 2020 г.

Източник: МЗХ, отдел „Агростатистика“, Преброяване на земеделските стопанства 2020 г.

Особено показателна е разликата в мащаба на овцевъдството между двете общини – 333 стопанства с 32 483 овце в община Сливен, спрямо едва 52 стопанства с 4 865 овце в община Нова Загора, което отразява по-планинския характер на част от територията на община Сливен (макар и извън обхванатите от МИГ равнинни землища) и по-силните традиции в овцевъдството там. Сходна, макар и по-слабо изразена тенденция, се наблюдава и при козевъдството и пчеларството. Следва да се има предвид, че

включените в територията на МИГ населени места от община Сливен следват профила на селското стопанство на община Нова Загора.

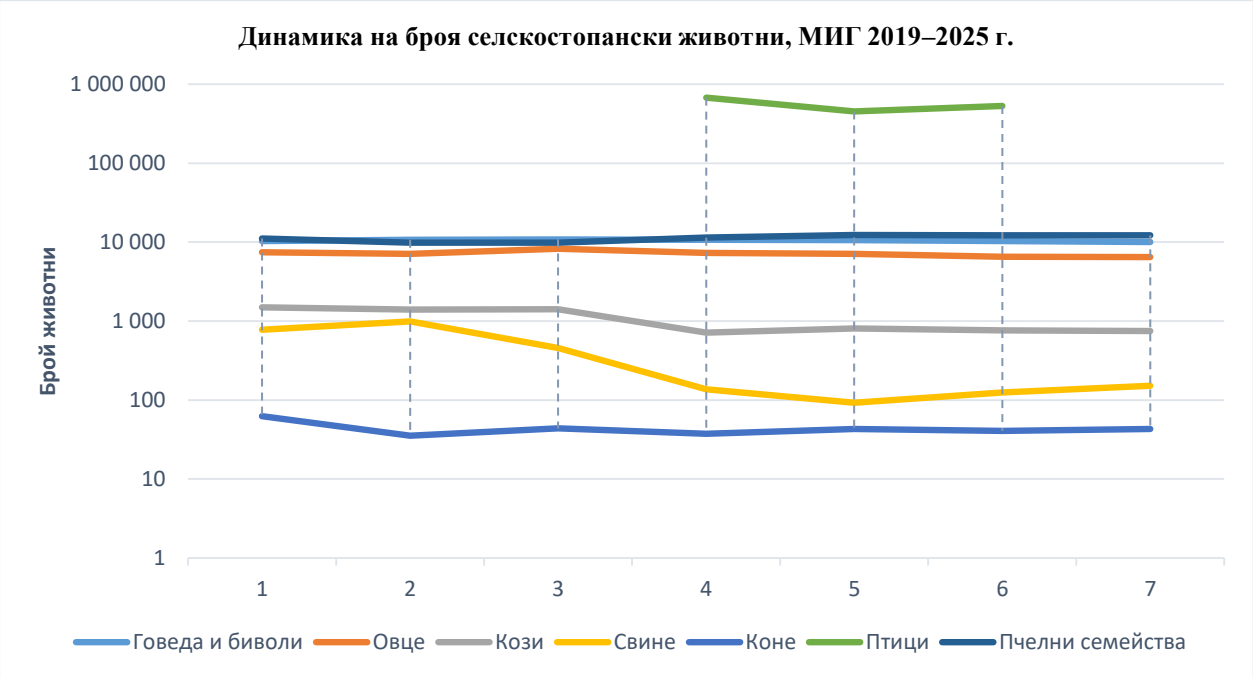
4.2. Динамика на броя животни на територията на МИГ „Нова Загора – Сливен“ (2019 – 2025 г.)

Съгласно посочените данни през 2025 г. се наблюдава намаление в броя на почти всички видове селскостопански животни на територията на МИГ в сравнение с 2019 г. Изключение прави единствено броят на пчелните семейства, при който е регистрирано нарастване.

Вид животни	2019	2020	2021	2022	2023	2024	2025
Говеда и биволи	10 331	10 736	10 849	10 658	10 571	10 278	10 012
Овце	7 427	7 090	8 250	7 328	7 128	6 529	6 470
Кози	1 492	1 395	1 408	712	805	763	750
Свине	774	993	454	136	92	124	152
Коне	63	35	44	37	43	41	43
Птици				676 078	450 956	530 005	
Пчелни семейства	11 132	9 812	9 812	11 375	12 324	12 213	12 154

Таблица 8. Динамика на броя селскостопански животни на територията на МИГ „Нова Загора – Сливен“ (2019 – 2025 г.)

Източник: ОСЗ Нова Загора, ОДЗ Сливен, данни от проучването на селското стопанство на МИГ

Фигура 7. Динамика на броя селскостопански животни на територията на МИГ „Нова Загора – Сливен“ (2019 – 2025 г.)

Най-драматичен е спадът при свиневъдството – от 774 животни през 2019 г. до едва 152 животни през 2025 г., или намаление с над 81% за шест години. Значителен спад се отчита и при козите (от 1 492 на 750 животни, спад с около 50%), докато при говедата и овцете се наблюдава относителна стабилност с леки колебания около средните нива за периода. Броят на пчелните семейства, напротив, се възстановява до ниво, надвишаващо изходното от 2019 г. (11 132 срещу 12 154), което е положителен знак за развитието на пчеларството на територията на МИГ.

Данните за разглеждания период показват първоначално плавно увеличение (до 2021 г.), след което се забелязва устойчиво намаление на броя говеда и биволи (от 10 331 на 10 012, спад от около 3%). Същото движение, но с по-изразено намаление се наблюдава и при овцете (от 7 427 през 2019 г. нарастване до 8 250 през 2021 г. и намаление до 6 470 през 2025 г., спад от около 13%).

Намаление се наблюдава и в числеността на птиците, които от 676 078 през 2022 г. намаляват до 530 005 през 2024 г. – или с около 22%.

4.3. Продуктивност на животновъдството

Освен броя на отглежданите животни, важен индикатор за състоянието на животновъдния сектор е обемът на добитата животинска продукция.

Продукция (кг)	2020	2021	2022
Месо от едър рогат добитък (ЕРД)	66 253	45 522	42 597
Месо от дребен рогат добитък (ДРД)	19 716	22 615	8 958
Свинско месо	2 758 637	2 601 431	2 100 933
Бройлерно месо (с. Баня)	630 136	597 600	715 051

Таблица 9. Продуктивност на животновъдството на територията на МИГ „Нова Загора – Сливен“ (2019 – 2025 г.)

Източник: Проучване на селското стопанство на МИГ, ОДЗ Сливен

Данните показват трайна тенденция на намаляване на месодобива от едър и дребен рогат добитък, както и от свинско месо, което е логично следствие от намаляващата численост на съответните видове животни (виж Таблица 8). Изключение прави бройлерното месо от птицевъдния комплекс в с. Баня, при което производството нараства през целия период (от 630 136 кг през 2020 г. до 715 051 кг през 2022 г.), демонстрирайки значението на индустриализираното птицевъдство като стабилизиращ фактор за целия животновъден сектор в общината.

4.4. Ключови предизвикателства пред животновъдството

Проучването на селското стопанство, изготвено при разработване на Стратегията на МИГ, идентифицира следните основни предизвикателства пред устойчивото развитие на животновъдството на територията:

- не са застъпени съвременни технологии при отглеждането на кравите и добиването на качествено мляко;
- не се прилагат научни подходи при храненето и отглеждането на животните, както и адекватна ветеринарна профилактика;
- липсва системна работа по въпросите на селекцията и изкуственото осеменяване – само около 50% от кравите (същото се отнася и повече от другите животни) се заплождат изкуствено;
- ниските изкупни цени на млякото и месото затрудняват инвестициите в отрасъла;
- раздробеното фуражопроизводство е причина за ниската концентрация на животни във фермите.

Изведената в проучването главна цел за подотрасъла е създаването на ефективно, модерно и конкурентоспособно на европейските и световните пазари животновъдство, осигуряващо добър жизнен стандарт на фермерите, чрез подпомагане развитието на производството, селекцията и пазарната реализация на животинската продукция.

5. ХИДРОМЕЛИОРАЦИИ И НАПОИТЕЛНА ИНФРАСТРУКТУРА

Състоянието на хидромелиоративната инфраструктура е сред най-съществените ограничители пред развитието на растениевъдството (особено на влаголюбиви култури като зеленчуци и трайни насаждения) на цялата територия на МИГ „Нова Загора – Сливен“. Темата се засяга във всички стратегически документи по отношение на територията, на която попада и МИГ „Нова Загора – Сливен“ и предвид целите на настоящия анализ заслужава особено внимание.

5.1. Общо състояние на напоителната система

На територията на област Сливен, включваща и територията на МИГ, е изградена Напоително-отводнителна система „Средна Тунджа“, обслужваща общините Сливен, Нова Загора и Твърдица, с обща обхваната площ от 472 559 дка (в т.ч. 331 168 дка в област Сливен). Основен източник на системата е язовир „Жребчево“ – комплексен и значим язовир с общ обем 400 000 000 м³ и полезен обем 370 000 000 м³, класифициран в списъка на комплексните и значими язовири в страната.

Съгласно проучването на селското стопанство на територията на МИГ „Нова Загора – Сливен“, снабдяването на територията с вода за напояване се осъществява от язовир „Жребчево“, чрез водоподаване от тунел в с. Кортен и главен канал М-3, обединени в блоковете „Нова Загора“ и „Млекарево – Полско Пъдарево“. Изрично е констатирано, че изградената инфраструктура не е напълно завършена и не може да осигури пълноценно напояване на земеделските земи в общината – констатация с директно значение за землищата от община Сливен, включени в МИГ, тъй като през тях преминават ключови съоръжения от системата (виж по-долу).

5.2. Ключови съоръжения, обслужващи територията на МИГ „Нова Загора – Сливен“

ОДЗ Сливен предоставя детайлна информация за състоянието на конкретни хидромелиоративни съоръжения, част от които обслужват пряко землищата на гр. Кермен, с. Биково, с. Младово и с. Скобелево:

- Бент „Бинкос“ – главно водохващащо съоръжение за района на общините Сливен, Кермен и Стралджа, оразмерено за 40 м³/сек, построено през 1970 г. Нуждае се от периодично почистване на прилежащото езеро (обем на необходимите изкопни работи – около 100 хил. м³), а машинната част на съоръжението е износена и се нуждае от подмяна. През 2025 г. е извършен частичен ремонт, включващ ревизия на машинната част и подмяна на уплътнител на средния цилиндър, но остава необходимо цялостно възстановяване на автоматизацията на съоръжението.

- Временен напоителен канал „Младово – Нова Загора“ – земен, необлицован канал, построен временно преди повече от 40 години в очакване на изграждане на продължение на канал М-2, но продължаващ да се използва ежегодно и до момента. Обрасъл е с растителност и е затлачен, нуждае се от основно почистване. През 2025 г. е извършено само частично почистване в района на с. Съдиево.
- Напоителен канал „Ковачите – Кермен“ – открит, облицован канал, обслужващ пряко землището на гр. Кермен. Нуждае се от периодично почистване и ремонти по облицовката и вододелите.
- Отводнителен поток „Кермен – Скобелево“ – система от открити отводнителни канали и дерета (в т.ч. дере 54 и дере 56), поддържани чрез периодично почистване.
- Отводнителен поток „Кермен – Омарчево“ – допълнителна отводнителна инфраструктура, обслужваща землището на гр. Кермен.

Тази концентрация на съоръжения, пряко назовани по името на гр. Кермен и с. Скобелево, потвърждава, че земеделските земи в тази част от територията на МИГ са структурно зависими от поддръжката на конкретни, локализируеми елементи от по-голямата регионална хидромелиоративна система, което прави състоянието на тези съоръжения въпрос от пряко значение за приоритетите на СВОМР.

5.3. Общо констатирани проблеми на системата

Съгласно информация от ОДЗ Сливен за периода 2023 – 2025 г. се очертават системни, повтарящи се проблеми на хидромелиоративната инфраструктура в цялата област, приложими в пълна степен и за територията на МИГ:

- масирано остаряване на съоръженията – голяма част от каналите и помпените станции са изградени в периода 1963 – 1985 г. и въпреки частичните ремонти работят на границата на технологичния си ресурс;
- хронична липса на средства за цялостна модернизация – ремонтите, извършвани ежегодно, са предимно частични и точкови (напр. почистване на отделни участъци, подмяна на единични елементи), а не комплексна реконструкция;
- кражби на метални елементи (предпазни решетки на дюкери) – повтарящ се проблем, засягащ по-специално магистрален канал М-1-1;
- голям брой неизползвани помпени станции – редица помпени станции (ПС „Камен Тунджа“, ПС „Зимница“, ПС „Жельо Войвода“ и др.) не функционират поради липса на интерес от страна на водоползвателите, обрани електрически съоръжения или

ликвидирани водоизточници – индикация за прекъснат цикъл между налична инфраструктура и реално търсене на вода за напояване;

- аварии по главните тръбопроводи (ГСТ-1, ГСТ-2, ГТ-8), налагащи ежегодни ремонтни дейности с частична подмяна на стоманени тръби със стъклопластови.

Положителна тенденция, отбелязана в доклада на ОДЗ за 2025 г., е извършеният ремонт на 5,4 км от магистрален канал М-1 (в участъка от „Радена чешма“ до Запорна врата Чинтулово и от шосето Сливен – Самуилово до шосето Сливен – Ямбол) – показател, че при осигурено финансиране възстановителните дейности могат да бъдат реализирани в осезаем мащаб.

5.4. Значение на хидромелиоративната система за постигане на приоритетите на СВОМР

Състоянието на напоителната инфраструктура е пряко свързано с констатираните по-горе тенденции на свиване на зеленчукопроизводството и стагнация на трайните насаждения – и двата подотрасъла с висока водна интензивност и висока добавена стойност, които биха могли да се възползват в най-голяма степен от подобрен достъп до гарантирано напояване. Инвестициите в модернизация на хидромелиоративната инфраструктура не са допустими по СВОМР, но следва да бъдат планирани и извършени с цел подпомагане на развитието на земеделието и увеличаването на земеделската продукция, в частност – зеленчукопроизводството и овощарството, сектори, които са приоритетни за подкрепа по стратегията. Развитието на хидромелиорациите следва да бъде разглеждано като хоризонтален приоритет, обслужващ едновременно диверсификацията на растениевъдството, повишаването на добивите от съществуващите култури и намаляването на риска от климатични щети.

6. СЪХРАНЕНИЕ НА ЗЪРНО, ТЕХНИЧЕСКА ОБЕЗПЕЧЕНОСТ И ПОЗЕМЛЕНИ ОТНОШЕНИЯ

Важна част от системата на селското стопанство е съпътстващата инфраструктура – капацитета за съхранение на зърно, техническата обезпеченост на стопанствата и състоянието на поземлените отношения, вкл. управлението на Държавния поземлен фонд (ДПФ). Представената информация е на областно ниво, но е показателна за общата рамка, в която работят и производителите от територията на МИГ „Нова Загора – Сливен“ и напълно съотносима към тях, тъй като те използват представените по-долу съоръжения.

6.1. Съхранение и търговия на зърно

Към 31.12.2025 г. в област Сливен са вписани 120 обекта за съхранение на зърно. Земеделските производители, отглеждащи зърно на площи от 5 и повече декара в областта през стопанската 2025 г. са 1 354, а регистрираните предприятия за преработка на зърно към същата дата са 19 – показател за наличие на базова, но не особено разгърната местна преработвателна мощност спрямо обема на произвежданото зърно.

Култура	Декларирано съхранявано количество (т)
Пшеница	55 518
Ечемик	1 490
Царевица	46 699
Слънчоглед	4 126

Таблица 10. Декларирано съхранявано зърно в обектите за съхранение, област Сливен, към 31.12.2025 г.

Източник: ОДЗ – Сливен

Съотношението между отделните култури в складовата наличност – доминиране на пшеницата и царевицата – кореспондира логично със структурата на засетите площи в областта, но прави впечатление относително по-високият дял на съхраняваната царевица спрямо относително по-ограничените ѝ площи, което предполага, че царевицата се съхранява за по-дълъг период (напр. за фуражни нужди) в сравнение с пшеницата, която е основно предназначена за директна търговска реализация.

Ежегодно ОДЗ Сливен извършва и представително окачествяване на добитите на територията на областта зърнени и маслодайни култури. За 2025 г. средните показатели

при пшеница мека сочат влажност от 10,3%, хектолитрова маса 77,3 kg/100dm³ и съдържание на суров протеин 12,0% от сухото вещество, като по групи качество съгласно БДС 602-87 преобладаващата част от партидите (89,74%) попадат във втора Б категория. Тези резултати показват продукция със средно, а не високо качество, което е фактор, ограничаващ реализацията на по-висока добавена стойност при директна продажба на зърното без допълнителна преработка или подобряване на агротехниката.

6.2. Техническа обезпеченост на земеделските стопанства

Регистрацията и техническият контрол на земеделската и горската техника е сред основните дейности на инспекторите от Главна дирекция „Аграрно развитие“ към ОД „Земеделие“ – Сливен, тъй като техническото състояние на машините е пряко свързано както с производствената ефективност, така и с безопасността на труда в сектора.

През 2025 г. в област Сливен са регистрирани общо 852 броя земеделска и горска техника и машини за земни работи, от които 283 броя (около 33%) са нови машини – показател за продължаващо, макар и постепенно обновяване на машинния парк на стопанствата в областта.

Вид техника	Регистрации 2025 г. – общо	в т.ч. нови машини
Колесни трактори	255	32
Друга самоходна техника	143	52
Тракторни ремаркета	103	24
Фуражоприбиращи и фуражопреработващи машини	99	52
Почвообработващи машини	82	49
Машини за торене и растителна защита	78	33
Машини за сеидба и садене	33	18
Зърнокомбайни	19	1
Машини за поливане	16	14
Горска техника	15	7
Други самоходни машини	6	1
Самоходни шасита	2	0

Таблица 11. Регистрирана земеделска и горска техника в област Сливен, 2025 г.
Източник: ОДЗ – Сливен

Показателен е много ниският брой нови машини за поливане спрямо общия им дял (14 от общо 16 регистрирани, или 87,5% нови) – докато абсолютният брой е малък, високият дял нови машини сред тях е позитивен сигнал за обновяващ се, макар и все още ограничен по мащаб интерес към инвестиции в напоителна техника на ниво отделно стопанство, допълващ констатациите за проблемите на централизираната хидромелиоративна инфраструктура.

Освен регистрацията на нова техника, през 2025 г. са извършени 5 239 периодични прегледа на вече регистрирана техника в областта, а на трактористи и комбайнери са издадени 172 свидетелства за правоспособност. Докладът отчита, че през периода не са регистрирани пътни инциденти с участието на земеделска и горска техника, довели до тежки последици – положителен резултат от контролната дейност на инспекторите.

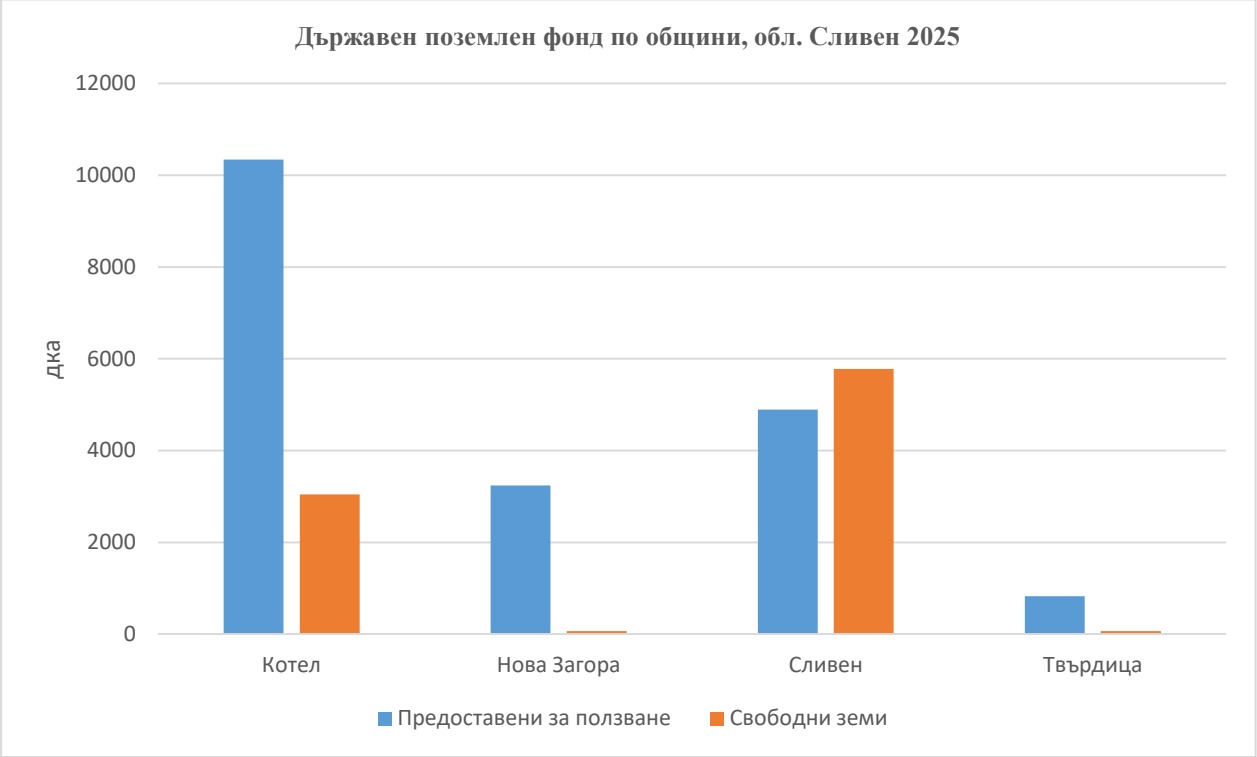
6.3. Държавен поземлен фонд (ДПФ)

Земите – собственост на Държавния поземлен фонд, в област Сливен възлизат на 33 667,692 дка към края на 2025 г. Разпределението им по общини, с данни за предоставените за ползване, необработваните и свободните земеделски земи, е представено в таблицата по-долу.

Община	Обща площ на ДПФ (дка)	Предоставени за ползване (дка)	Необработвани земи (дка)	Свободни земи (дка)
Котел	17 825,80	10 343,07	4 440,97	3 041,72
Нова Загора	3 428,12	3 237,63	124,05	66,44
Сливен	11 459,77	4 895,57	783,24	5 780,96
Твърдица	954,01	825,76	62,37	65,88
ОБЩО ЗА ОБЛАСТТА	33 667,69	19 302,02	5 410,63	8 955,00

Таблица 12. Състояние и управление на Държавния поземлен фонд по общини, област Сливен, 2025 г.

Източник: ОДЗ – Сливен

Фигура 8. Държавен поземлен фонд по общини, област Сливен, 2025 г.

Данните показват, че в община Нова Загора делът на предоставените за ползване земи от ДПФ е изключително висок – 3 237,63 от общо 3 428,12 дка, или близо 94,4%, а свободните земи са минимални (66,44 дка, под 2%). Това е категорично най-добрият показател за усвояване на ДПФ земите сред четирите общини в областта и допълнително потвърждава констатацията от предходните раздели за добро оползотворяване на наличния земеделски ресурс в община Нова Загора. За сравнение, в община Сливен свободните земи от ДПФ (5 780,96 дка) представляват над половината от общата ѝ площ от ДПФ (11 459,77 дка) – значително по-нисък дял на усвояване, което информацията на ОДЗ Сливен обяснява с наличието на „негодни за предоставяне“ имоти – малки по размер, отдалечени от пътна инфраструктура и населени места, неподходящи за интензивно земеделие, самозалесили се или захрастени парцели.

Съгласно информация от ОДЗ Сливен се отчита и намален интерес от страна на земеделските производители към наемане на земи от ДПФ чрез търг за отдаване под наем/аренда в цялата област през последния отчетен период – тенденция, която, комбинирана с констатирания спад в броя регистрирани земеделски стопани в община Нова Загора, подсказва за обща консолидация на активните производители около вече обработваните от тях площи, вместо активно разширяване чрез допълнително наемане на нови земи.

7. ДЪРЖАВНА ПОДКРЕПА, ПОЛИТИКИ И АДМИНИСТРАТИВНИ УСЛУГИ

ОДЗ – Сливен предоставя подробна информация за прилаганите на регионално ниво политики и мерки за подпомагане на земеделските стопани, които формират рамковите условия, в които оперират и производителите от територията на МИГ „Нова Загора – Сливен“.

7.1. Кампания за подпомагане по площ и животни

Основен инструмент за подпомагане на земеделските стопани остава годишната кампания за директни плащания по площ и по животни, провеждана в рамките на Стратегическия план за развитие на земеделието и селските райони (СПРЗСР) за периода 2023 – 2027 г. Както бе посочено, в община Нова Загора близо 95% от регистрираните земеделски стопани участват ежегодно в тази кампания, а общата площ, за която се кандидатства, остава стабилна – между 477 и 481 хил. дка през периода 2022 – 2025 г.

Освен подпомагането по площ, ОДЗ предоставя информация, в която се отчита и прилагането на помощ de minimis по Регламент (ЕС) № 1408/2013 (изменен с Регламент (ЕС) 2019/316) за регистрирани по Наредба № 3 от 1999 г. земеделски стопани в секторите „Растениевъдство“ и „Животновъдство“, вкл. в подсектор пчелен мед – механизъм за целенасочена подкрепа на дребни и средни производители, засегнати от неблагоприятни пазарни или климатични условия.

7.2. Еко схеми и Стратегически план за развитие на земеделието и селските райони 2023 – 2027 г.

С реформата на Общата селскостопанска политика (ОСП), въведена през 2024 г., предоставяните през програмния период 2014 – 2020 г. „зелени“ директни плащания са заменени с доброволни схеми за климата, околната среда и хуманното отношение към животните – т.нар. Еко схеми, надхвърлящи задължителните изисквания по системата на предварителните условия. Съгласно одобрения СПРЗСР 2023 – 2027 г., сред прилаганите еко схеми, важна за територията на МИГ „Нова Загора – Сливен“ е Еко схемата за биологично земеделие при селскостопански животни, насочена към подпомагане на земеделски стопани, отглеждащи говеда, биволи, овце и/или кози, както и свине за пасищно отглеждане (напр. Източнобалканска свиня), стопанисващи постоянно затревени площи и/или площи с фуражни култури в биологично производство или в преход към такова.

Наличието на тези механизми за подпомагане създава конкретна възможност за стопаните на територията на МИГ да пренасочат част от животновъдната си дейност към биологично производство, особено предвид констатираните структурни проблеми на

конвенционалното животновъдство (ниски изкупни цени, липса на модерни технологии) – преход, който би могъл да бъде подпомогнат и допълнително чрез мерките на СВОМР.

7.3. Административни услуги и дейности на ОД „Земеделие“

ОДЗ Сливен предоставя и широк набор от административни дейности с пряко значение за земеделските стопани на територията на МИГ, сред които:

- прилагане на процедури по чл. 37в от ЗСПЗЗ за създаване на масиви за ползване на земеделска земя чрез доброволно комасирано ползване – мярка, пряко насочена към преодоляване на разпокъсаността на земята, идентифицирана като структурен проблем на територията;
- теренни проверки на физическите блокове и своевременно отразяване на корекции в Системата за идентификация на земеделските парцели (СИЗП);
- контрол върху производители на зърно, обекти за съхранение и предприятия за преработка на зърно, вкл. представителни анализи за окачествяване на добитите зърнени и маслодайни култури;
- процедури за отдаване под наем/аренда на пасища, мери и ливади от Държавния поземлен фонд (ДПФ) на собственици и ползватели на животновъдни обекти с регистрирани пасищни животни;
- регистрация и контрол на техническото състояние на земеделска и горска техника;
- разширяване на обхвата на електронните административни услуги за гражданите и бизнеса.

Разширяването на обхвата на комасацията (чл. 37в от ЗСПЗЗ) е особено релевантно за територията на МИГ, тъй като адресира пряко един от най-често цитираните структурни проблеми пред модернизацията на земеделието в района – разпокъсаността на земеделските земи на база собственост, затрудняваща прилагането на съвременна едромащабна техника и технологии.

7.4. Насоки на секторната политика според ОД „Земеделие“ – Сливен

Основните стратегически насоки, залегнали в политиката на ОДЗ – Сливен и приложими към територията на МИГ „Нова Загора – Сливен“, са както следва:

- развитие на аграрния отрасъл за производство на продукти с висока добавена стойност при устойчиво управление на природните ресурси;

- уреждане на поземлените отношения и стимулиране на окрупняването на земеделските площи;
- развитие на пазарно ориентирани, конкурентоспособни земеделски стопанства и подпомагане обединяването на производителите в организации на производителите;
- насърчаване на биологичното земеделие и въвеждане на добри агроекологични практики, включително оползотворяване на пустеещите земи в планинските и полупланинските райони;
- модернизиране и възстановяване на хидромелиоративната инфраструктура за ефективно използване на водните ресурси;
- ускоряване на въвеждането на нови научни знания, иновации и високодобивни, климатично устойчиви сортове и породи;
- ориентиране на малките и средните земеделски производители към директни продажби на висококачествени и безопасни земеделски продукти на крайния потребител;
- подкрепа за диверсификация на доходите на земеделските стопанства чрез дейности извън основното земеделско производство.

Тези приоритети са в съответствие с приоритетите на ИТСР на Югоизточен регион и СВОМР на МИГ „Нова Загора – Сливен“ както следва:

- Приоритет 1 на СВОМР „Устойчив и балансиран растеж на икономиката, диверсификация на икономическите дейности, подкрепа за въвеждане на иновации и развитие на конкурентоспособно земеделие“ се предвижда реализацията на дейности, които стимулират ефективни и устойчиви производствени дейности, производства с висока добавена стойност, въвеждане на нови технологии и иновации, развитие на земеделието и диверсификация на икономиката на територията. Постигането на приоритета се планира чрез постигането на следните Специфични цели:

Специфична цел 1.1: Развитие на селското стопанство.

Постигането на Специфичната цел се планира чрез реализирането на мярка 1 „Инвестиции в земеделски стопанства“ и мярка 2 „Инвестиции за преработка на селскостопански продукти“.

- Приоритет 1 на ИТСР на Югоизточен регион „Подкрепа за устойчива и интелигентна икономика на Югоизточен регион (Специфична цел 1.2 Развитие на синя икономика, туризъм и селско стопанство с повишена добавена стойност.

8. SWOT-АНАЛИЗ НА АГРАРНИЯ СЕКТОР НА ТЕРИТОРИЯТА НА МИГ „НОВА ЗАГОРА – СЛИВЕН“

На база систематизираната в предходните раздели информация и констатации, по-долу е представен обобщен SWOT-анализ на състоянието на аграрния сектор на територията на МИГ „Нова Загора – Сливен“, структуриран по основните тематични области на анализа.

8.1. Силни страни

- Много добри почвено-климатични условия за развитие на широк спектър от земеделски култури – зърнено-житни, технически, зеленчукови, лозаро-винарски и овощни (карбонатни и излужени черноземни смолници, умереноконтинентален климат).
- Доминиращ дял на земеделските територии в общата площ на територията (над 78% в община Нова Загора, над 51% в община Сливен) – значителен наличен земеделски ресурс.
- Хомогенна и взаимно допълваща се аграрна структура между община Нова Загора и землищата от община Сливен, включени в МИГ (сходен зърнено-технически профил, локални предимства в лозарството в Кермен и Младово).
- Висок дял на предприятията от сектора в местната икономика на община Нова Загора (15,5% от активните предприятия, 25,7% от продукцията, 15,8% от заетостта).
- Добро усвояване на директните плащания – близо 95% от регистрираните стопани в община Нова Загора участват в кампанията за подпомагане по площ.
- Наличие на значими за национален мащаб животновъдни институции и активи в областта (Селекционен център, Информационен център по животновъдство, седалище на Говедовъдния съюз, лаборатория за окачествяване на мляко).
- Положителна тенденция при пчеларството в цялата територия – устойчив ръст на броя пчелни семейства както в община Нова Загора, така и в четирите землища от община Сливен.
- Наличие на изградена, макар и остаряваща, хидромелиоративна инфраструктура (НС „Средна Тунджа“, язовир „Жребчево“) с реален потенциал за рехабилитация.
- Наличие на локален инвестиционен интерес в лозарството във винените сортове в землищата на Кермен и Младово – „изключение“ спрямо общия негативен тренд, показващо жизнеспособен модел за развитие.

8.2. Слаби страни

- Демографски проблеми – застаряване на заетите в земеделието, обезлюдяване на селата и силна зависимост от семейния труд.
- Разпокъсаност на земеделската собственост, затрудняваща прилагането на модерна едромащабна техника и технологии.
- Трайна тенденция на намаление на броя регистрирани земеделски стопани в община Нова Загора (спад с близо 9% за периода 2022 – 2025 г.), особено сред физическите лица.
- Значителен дял необработваеми (изоставени и пустеещи) земеделски земи – 76 922 дка само в община Нова Загора.
- Ниска и намаляваща средна добивност при някои култури (например при слънчогледа от 255 на 107 кг/дка между 2022 и 2024 г.) – сигнал за проблеми с агротехниката, сортовия избор или влошени климатични условия.
- Трайно свиване на зеленчукопроизводството и намаляваща площ на трайните насаждения (овощни градини с изтекъл амортизационен срок, спад в лозарството с изключение на отделни землища).
- Остаряла и недостатъчно поддържана напоителна инфраструктура – канали и съоръжения, изградени в периода 1963 – 1985 г., с чести аварии, кражби на елементи и множество неизползвани помпени станции.
- Структурни проблеми в животновъдството – липса на съвременни технологии за производство на мляко, ниско ниво на изкуствено осеменяване (около 50%), ниски изкупни цени, раздробено фуражопроизводство.
- Спад в животновъдството.

8.3. Възможности

- Нарастващо търсене на екологично чисти хранителни продукти в световен мащаб – предпоставка за развитие на биологично растениевъдство и животновъдство на територията.
- Изпълнението на СВОМР може значително да подкрепи развитието на селското стопанство.
- Прилагане на еко схемите по СПРЗСР 2023 – 2027 г., в т.ч. схемата за биологично отглеждане на говеда, биволи, овце, кози и пасищни свине – пряка възможност за диверсификация на животновъдството.
- Потенциал за оползотворяване на пустеещите земи чрез въвеждане на добри агроекологични практики и разширяване на обработваемата площ.

- Възможност за разширяване на комасацията на земеделски земи по реда на чл. 37в от ЗСПЗЗ, адресираща структурния проблем с разпокъсаността на собствеността.
- Нарастващ интерес към нови, високодобивни и климатично устойчиви сортове в лозарството и овощарството, отчетен на регионално ниво през 2025 г.
- Наличие на подпомагане на качествената продукция от плодове и зеленчуци, което вече дава положителен ефект върху площите със зеленчукови култури на областно ниво – ефект, който може да бъде пренесен и на местно ниво чрез мерки на СВОМР.
- Потенциал за развитие на алтернативни култури (роза, шипки, хмел, гъби, билки) в подходящите части от територията, все още слабо застъпени в структурата на земеделието.
- Възможност за инвестиции в директни продажби и къси вериги на доставка от страна на малки и средни производители, подкрепени чрез мерки на СВОМР.
- Потенциал за целево финансиране на рехабилитация на конкретни, ясно идентифицирани хидромелиоративни съоръжения, обслужващи територията (бент „Бинкос“, канал „Ковачите – Кермен“ и др.).

8.4. Заплахи

- Продължаващо обезлюдяване и застаряване на населението в селските райони, застрашаващо дългосрочната наличност на работна ръка в сектора.
- Климатични промени и зачестяващи неблагоприятни климатични явления (суша, градушки).
- Продължаваща амортизация на хидромелиоративната инфраструктура при недостатъчно финансиране за цялостна модернизация, вместо само точкови ремонти.
- Нестабилна пазарна конюнктура и променливи изкупни цени, особено при техническите култури (рапица) и животинската продукция (мляко, месо), затрудняващи планирането на инвестиции от страна на стопаните.
- Риск от по-нататъшно окрупняване на земята в ръцете на ограничен брой едри производители за сметка на изчезването на дребни и средни семейни стопанства.
- Липса на достатъчно предприятия за преработка на местно ниво, водеща до зависимост от посредници между производители и потребители и ограничена добавена стойност, оставаща на територията.

9. ПЕРСПЕКТИВИ ПРЕД ЗЕМЕДЕЛИЕТО И АГРАРНИЯ СЕКТОР НА ТЕРИТОРИЯТА НА МИГ „НОВА ЗАГОРА – СЛИВЕН“. ИЗПОЛЗВАНЕ НА ПОТЕНЦИАЛА НА СВОМР, ИЗВОДИ И ПРЕПОРЪКИ

Основните констатации от представената в анализа информация могат да бъдат обобщени, както следва:

- Земеделието остава структуроопределящ отрасъл за територията на МИГ „Нова Загора – Сливен“ – земеделските земи заемат над 78% от площта на община Нова Загора и над 51% от площта на община Сливен, а секторът формира над 25% от продукцията на нефинансовите предприятия в община Нова Загора.
- Растениевъдството е доминирано от зърнено-техническия комплекс пшеница – слънчоглед – рапица, който формира близо 77% от обработваемата площ в землищата на Кермен, Биково, Младово и Скобелево и сходен дял в община Нова Загора.
- Броят на регистрираните земеделски стопани на територията на МИГ „Нова Загора – Сливен“ намалява с близо 9% между 2022 и 2025 г., докато обработваната площ остава стабилна – ясен признак за продължаващо окрупняване на стопанствата.
- Добивите от основните култури, особено от слънчоглед, показват висока променливост и обезпокоителна тенденция на понижение през последните пет стопански години.
- Зеленчукопроизводството и трайните насаждения са в дългосрочен структурен упадък, свързан в значителна степен с неадекватната напоителна инфраструктура – с изключение на обособено развитие на винарството в землищата на гр. Кермен и с. Младово.
- Животновъдството показва спад с изключение на пчеларството.
- Хидромелиоративната инфраструктура, обслужваща територията (вкл. бент „Бинкос“ и канал „Ковачите – Кермен“), е остаряла и поддържана предимно чрез частични, а не комплексни ремонти.

На база тези основни констатации, настоящият анализ формулира конкретни препоръки за приоритетните направления на СВОМР на МИГ „Нова Загора – Сливен“, сред които: целенасочена подкрепа за модернизация на растениевъдството и стабилизиране на добивите; мерки за възстановяване на зеленчукопроизводството и трайните насаждения; подкрепа за диверсификация на животновъдството (допълнени чрез еко схемите по СПРЗСР 2023 – 2027 г.); насърчаване на директните продажби и късите вериги на доставка и подкрепа за диверсификация на доходите на земеделските стопанства.

9.1. Обобщени изводи

Аграрният сектор продължава да бъде основен структуроопределящ отрасъл за икономиката на територията на МИГ „Нова Загора – Сливен“, генериращ съществен дял от продукцията, предприятията и заетостта, особено в община Нова Загора. Земеделските земи заемат доминиращ дял от площта на територията, а почвено-климатичните условия обективно благоприятстват развитието на разнообразни култури и подотрасли.

Същевременно анализът на наличните данни очертава сектор в структурна трансформация, а не в просто линейно нарастване или спад. Броят на регистрираните земеделски стопани намалява, докато обработваната площ остава относително постоянна – ясен индикатор за продължаващо окрупняване на стопанствата. Тази тенденция носи потенциал за повишаване на средната конкурентоспособност на оцелелите стопанства, но същевременно крие риск от изчезване на дребния и средния семеен земеделски бизнес, който традиционно е носител на местна заетост и на разнообразие в отглежданите култури (зеленчукопроизводство, дребно животновъдство и др.).

Растениевъдството остава структурно зависимо от зърнено-техническия комплекс пшеница – слънчоглед – рапица, който доминира и в двете части на територията на МИГ „Нова Загора – Сливен“ (община Нова Загора и землищата от община Сливен). Добивите от основните култури показват значителна годишна колебливост, силно повлияна от климатичните условия, като най-тревожна е трайната тенденция на намаляващ добив при слънчогледа. Зеленчукопроизводството и трайните насаждения (с частично изключение на лозарството в отделни землища) са в състояние на дългосрочен структурен упадък, дължащ се в значителна степен на неадекватната напоителна инфраструктура и остарелите насаждения.

Животновъдството показва смесена картина – докато говедовъдството и пчеларството демонстрират относителна устойчивост (а пчеларството дори ръст), свиневъдството е претърпяло драматичен колапс, а овцевъдството и козевъдството са в трайна тенденция на свиване, което е особено обезпокоително предвид доброто наличие на пасищни ресурси в района. Структурните причини (липса на модерни технологии, ниско ниво на изкуствено осеменяване, ниски изкупни цени) остават до голяма степен непроменени спрямо констатациите от по-старото проучване на МИГ, което означава, че досегашните мерки за подкрепа не са били достатъчни за преодоляването им.

Хидромелиоративната инфраструктура е сред най-критичните хоризонтални проблеми, засягащи цялата територия – остаряла, частично неизползвана и поддържана предимно чрез точкови, а не комплексни ремонти. Конкретни съоръжения, обслужващи

пряко землищата на гр. Кермен и с. Скобелево (бент „Бинкос“, канал „Ковачите – Кермен“, отводнителни системи „Кермен – Скобелево“ и „Кермен – Омарчево“), са изрично идентифицирани в официалните доклади като нуждаещи се от инвестиции.

9.2. Перспективи за развитие на земеделието и аграрния сектор на територията на МИГ „Нова Загора – Сливен“

Аграрният сектор на територията на МИГ „Нова Загора – Сливен“ навлиза в следващия програмен период в състояние на структурна трансформация, а не на просто линеен растеж или спад. Съчетанието от обективно много добри почвено-климатични условия и намаляващ, но все по-организиран и конкурентоспособен кръг от активни производители очертава реалистична, но обвързана с конкретни условия перспектива за развитие в средносрочен план (до 2027 г. и след това).

Растениевъдство. Зърнено-техническият комплекс пшеница – слънчоглед – рапица ще продължи да доминира структурата на обработваемата земя и в обозримо бъдеще, тъй като заема над 77% от нея и е дълбоко вкоренен в местните агротехнически традиции. Перспективата пред него е свързана основно с повишаване на качеството, а не с разширяване на площите – инвестициите по Мярка 1 в модерна прецизна техника, следжътвена обработка и съхранение на реколтата имат реален потенциал да стабилизират променливите добиви (особено при слънчогледа) и да повишат качествените показатели на зърното, което понастоящем е предимно средно, а не високо качество. Зеленчукопроизводството и трайните насаждения (овощарство, лозарство) имат по-скоро потенциал за възстановяване, отколкото гарантирана перспектива за растеж – той е реално обвързан с два едновременни фактора: наличието на целенасочено инвестиционно финансиране по Мерки 1 и 2 (които вече носят бонус от точки за тези подсектори) и паралелна, но извън обхвата на СВОМР, рехабилитация на хидромелиоративната инфраструктура. Установеният положителен пример с винени лозя в землищата на Кермен и Младово е реалистичен модел за надграждане и разширяване, ако бъде подкрепен с целенасочени инвестиции в лозаро-винарството.

Животновъдство. Перспективата тук е ясно разделена по подсектори. Говедовъдството и пчеларството имат добра основа за стабилизиране и умерен растеж, подкрепени от съществуващите регионални институции (Селекционен център, Информационен център по животновъдство) и от нарастващия ръст при пчелните семейства. Овцевъдството, козевъдството и особено свиневъдството, напротив, се нуждаят от целенасочена интервенция, за да се обърне драматичният им спад – без нея съществува реален риск от почти пълно изчезване на тези подотрасли от територията, въпреки наличието на добри пасищни ресурси. Преходът към биологично животновъдство, подкрепен едновременно от еко схемите по СПРЗСР и от бонус за

биологично производство по Мярка 1, представлява може би най-конкретната и непосредствено достъпна възможност за диверсификация на сектора през следващите години.

Структурна консолидация. Тенденцията на намаляване на броя земеделски стопани при относително постоянна обработвана площ ще продължи и е малко вероятно да бъде обърната изцяло чрез мерките на СВОМР. Реалистичната перспектива не е запазване на съществуващия брой дребни стопанства, а по-скоро подпомагане на по-конкурентоспособен, но по-малоброен кръг производители – с изключение на новите възможности за колективни инвестиции, кооперации и групи производители, които могат да предложат алтернативен път за оцеляване на по-малките стопанства чрез обединяване на ресурси.

Инфраструктура и хоризонтални условия. Хидромелиоративната инфраструктура остава най-съществения ограничаващ фактор пред цялостната перспектива за развитие на водоемките подотрасли (зеленчукопроизводство, трайни насаждения) – доколкото инвестициите за напояване са изрично изключени от финансиране по СВОМР, реализацията на пълния потенциал на тези подотрасли зависи от паралелни национални или регионални инвестиционни програми, извън прекия контрол на МИГ. Разширяването на комасацията предлага реална, макар и постепенна, перспектива за преодоляване на разпокъсаността на собствеността, която е друго структурно ограничение пред модернизацията.

Диверсификация на доходите. Директните продажби, късите вериги на доставка, преработката на място и алтернативните неземеделски дейности (занаятчийство, селски туризъм) представляват допълваща, а не заместваща перспектива за развитие на територията – те няма да компенсират структурните предизвикателства пред основното земеделско производство, но имат реален потенциал да задържат по-млади и по-предприемчиви жители на територията, включително извън строго земеделския сектор, отговаряйки пряко на демографските рискове, идентифицирани в анализа.

Обобщена оценка. Цялостната перспектива пред аграрния сектор на територията на МИГ „Нова Загора – Сливен“ е умерено положителна, но условна – тя не се основава на очаквания за автоматично подобрение, а на степента, в която наличният финансов ресурс по СВОМР (и в частност Мерки 1, 2 и 3) бъде ефективно насочен точно към установените в настоящия анализ проблеми: променливостта на добивите в растениевъдството, структурния упадък на зеленчукопроизводството и трайните насаждения, драматичния спад в дребния добитък, и риска от изчезване на дребните семейни стопанства. При целенасочено и добре комуникирано прилагане на мерките,

територията разполага с реален потенциал за постигане на по-устойчиво, по-модерно и по-разнообразно земеделие до края на настоящия програмен период; при пасивно или закъсняло усвояване на средствата, съществува риск установените негативни тенденции да се задълбочат, дори необратимо.

9.3. Препоръки за пълно използване на потенциала на СВОМР за подкрепа на селското стопанство на територията на МИГ „Нова Загора – Сливен“

Препоръка 1: Целенасочена подкрепа за модернизация на растениевъдството

Приоритетно следва да бъдат подпомогнати инвестиции в модерна земеделска техника, качествен посевен и посадъчен материал и агротехнологични подобрения, насочени специфично към повишаване на добива от слънчоглед и стабилизиране на добивите от основните зърнени култури, отчитайки установената висока колебливост през последните пет стопански години.

Тази препоръка може да бъде реализирана директно чрез Мярка 1 „Инвестиции в земеделски стопанства“ от действащата Стратегия за ВОМР, чиято основна цел е изрично формулирана като „достигане на достатъчно надежден земеделски доход и устойчивост на селското стопанство чрез модернизация и въвеждане на иновации в земеделските стопанства“.

По отношение на допустимите дейности, Мярка 1 предоставя подходяща рамка за стопаните, отглеждащи зърнени и маслодайни култури, чрез финансиране на: инвестиции за модернизация и механизация, свързани с намаляване на производствените разходи и повишаване на производителността на труда (напр. прецизна сеитбена и торо-разпръскваща техника, съвременни пръскачки за растителна защита); инвестиции за постигане на съответствие с нововъведени стандарти на ЕС; инвестиции за съхранение на реколтата с цел запазване на качеството ѝ (силно релевантно предвид констатираните средни, а не високи качествени показатели на зърното от областта); както и инвестиции в недвижима собственост, свързана пряко с дейността на стопанството. Тези допустими категории покриват в пълна степен и специфичните нужди на зърнопроизводителите (и конкретно слънчогледопроизводителите) от територията на МИГ.

Мярка 1 (както и всички останали мерки, финансирани по настоящата Стратегия) изрично изключва подпомагане на дейности, предвиждащи инвестиции за напояване. Това означава, че стабилизирането на добивите чрез подобрен достъп до напоителна вода на ниво стопанство не може да се финансира по тази мярка и остава обвързано единствено с рехабилитацията на централизираната хидромелиоративна

инфраструктура, а не с индивидуални инвестиции на стопаните. Ето защо ефектът от Мярка 1 върху стабилизирането на добивите от слънчоглед и зърнени култури ще действа основно чрез подобрена агротехника, качествена след жътвена обработка и съхранение, а не чрез директно адресиране на воден дефицит – ограничение, което МИГ следва да комуникира ясно към потенциалните кандидати.

Допустимите разходи за един проект по Мярка 1 варират между 7 500 евро (минимум) и 200 000 евро (максимум), а максималният размер на самата безвъзмездна финансова помощ е до 130 000 евро на проект. Базовият интензитет на подпомагане е 50% от допустимите разходи, като той нараства до 65% за проекти на млади земеделски стопани (бонус +10%), за колективни инвестиции или социално земеделие (бонус +15%), и за проекти в областта на биологичното земеделие (бонус +15%) – комбинация от бонуси, която МИГ следва активно да популяризира сред зърнопроизводителите и слънчогледопроизводителите на територията, тъй като тя предлага реална възможност за по-евтина модернизация, включително чрез преминаване към биологично производство на маслодайни и зърнени култури.

Заслужава изрично внимание и структурата на критериите за подбор на проекти по Мярка 1: точки за секторна насоченост (15 точки) се присъждат само за проекти в зеленчукопроизводството, трайните насаждения и животновъдството (говедовъдство, овцевъдство), но не и за проекти в зърнено-техническия комплекс пшеница – слънчоглед – рапица, който съставлява над 77% от обработваемата площ на територията. Следователно, при действащите към момента критерии, проект за модернизация на зърно- или слънчогледопроизводството ще може да се конкурира единствено чрез общите критерии – иновативност (до 15 точки), кандидатстване от млад земеделски стопанин (20 точки), нови работни места (до 15 точки) и липса на предходно подпомагане (5 точки) – при минимален праг от 20 точки за одобрение. МИГ следва да съобрази това при насочването на информационната си кампания: например чрез изрично насърчаване на кандидати зърнопроизводители да включват иновативен компонент (напр. GPS-напътствана техника, сензорни системи за променливо торене и др.) в проектните си предложения, с цел покриване на прага за одобрение дори без секторния бонус. При бъдеща актуализация на критериите за подбор, МИГ би могъл да обмисли разширяване на секторния бонус и към проекти за модернизация на зърнопроизводството, пряко насочени към стабилизиране на добивите – мярка, произтичаща пряко от констатациите на настоящия анализ.

Бюджетът на Стратегията предвижда за Мярка 1 общо 443 494,58 евро (14,78% от общия размер на средствата от ЕЗФРСР) – най-големият дял сред мерките в рамките на Приоритет 1 и показател за признатия от МИГ и местната общност приоритетен статус

на инвестициите в земеделски стопанства. Предвид ограничения общ ресурс, е препоръчително МИГ да проследява стриктно усвояването на средствата по мярката още от началото на прилагането на Стратегията и при установен по-нисък от очаквания интерес от страна на зърно- и слънчогледопроизводители да предприеме целенасочени информационни действия сред тази конкретна група стопани, съставляваща структурното ядро на растениевъдството в територията на МИГ, а при продължаващ нисък интерес – да предприеме действия по изменение на Стратегията. Изменението следва да се прецизира и насочи в следствие на извършен анализ относно ниските нива на интерес и възможностите за успешното прилагане на Стратегията в полза на селскостопанския сектор на територията на МИГ.

Препоръка 2: Мерки за възстановяване на зеленчукопроизводството и трайните насаждения

Предвид обективно благоприятните природни условия и установената трайна тенденция на свиване на тези подотрасли, СВОМР следва да насочи целенасочена подкрепа чрез Мярка 1 „Инвестиции в земеделски стопанства“ и за добавяне на стойност, чрез Мярка 2 „Инвестиции за преработка на селскостопански продукти“ за:

(а) Подпомагане на дребни и средни производители на зеленчуци. Мярка 1 предоставя пряко приложима рамка за тази цел чрез допустимите категории инвестиции за модернизация и механизация, инвестиции за съхранение на продукцията с цел запазване на качеството ѝ (особено важно за нетрайна зеленчукова продукция), и инвестиции в недвижима собственост, свързана с дейността на стопанството (напр. складова база, помещения за сортиране и опаковане). Съществено предимство за зеленчукопроизводителите е, че при критериите за подбор по Мярка 1 проектите в зеленчукопроизводството получават специален секторен бонус от 15 точки (когато над 50% от инвестициите са в този сектор) - за разлика от зърнено-техническия комплекс, който не ползва този. Това прави зеленчукопроизводството една от приоритетно точкуваните категории по мярката и МИГ следва изрично да отрази това предимство в информационната си кампания.

(б) Подмяна на амортизирани овощни насаждения с нови, климатично устойчиви сортове. Тази дейност е директно допустима по Мярка 1, в частта ѝ за „инвестиции за създаване и/или презасаждане на трайни насаждения“ - категория, която покрива изцяло нуждата от обновяване на овощните градини с изтекъл амортизационен срок. Проектите за трайни насаждения също попадат в обхвата на споменатия по-горе 15-точков секторен бонус, което прави тази инвестиция сред финансово най-облекчените за кандидатстване по мярката.

За зеленчукопроизводителите и овощарите, желаещи да добавят стойност към продукцията си, Мярка 2 предоставя допълваща подкрепа за инвестиции в преработка на плодове и зеленчуци (вкл. гъби) - категория, изрично включена в допустимите сектори по мярката, с финансови параметри от 10 000 до 200 000 евро общи допустими разходи и до 120 000 евро безвъзмездна помощ, при базов интензитет 50% (плюс 10% бонус за млади земеделски стопани). Тази мярка е логично допълнение към инвестициите по Мярка 1, тъй като позволява затваряне на веригата производство – преработка - пазар за местната зеленчукова и овощна продукция.

Препоръка 3: Подкрепа за диверсификация и стабилизиране на животновъдството

Необходими са целенасочени мерки за адресиране на структурните проблеми на животновъдството (липса на съвременни технологии, ниско ниво на изкуствено осеменяване, драстичен спад при свиневъдството и козевъдството и др.). Мярка 1 „Инвестиции в земеделски стопанства“ предоставя възможности за реализацията на тази препоръка:

(а) Въвеждане на съвременни технологии за производство и съхранение на качествено мляко. Това е компонентът с най-пряка приложимост по Мярка 1. Допустимите категории инвестиции покриват в пълна степен нуждата: инвестиции за модернизация и механизация (доилни системи, охладителни танкове за мляко), инвестиции в машини и съоръжения за опазване на околната среда, вкл. за съхранение на оборска тор, инвестиции за постигане на съответствие с нововъведени стандарти на ЕС, и инвестиции в недвижима собственост, свързана с дейността на стопанството (обори, млекосъбирателни помещения). Съществено предимство е, че говедовъдството е изрично посочено сред секторите, ползващи специалния бонус от 15 точки при критериите за подбор (заедно с овцевъдството) - за разлика от зърнено-техническия комплекс и от свиневъдството/козевъдството. Инвестициите в преработка на прясното мляко в млечни продукти (кисело мляко, сирене, кашкавал) с цел добавяне на стойност могат допълнително да бъдат подпомогнати чрез Мярка 2 „Инвестиции за преработка на селскостопански продукти“, в която „мляко и млечни продукти“ фигурират изрично сред допустимите сектори (10 000 – 200 000 евро общи разходи, до 120 000 евро безвъзмездна помощ).

(б) Стимулиране на прехода към биологично животновъдство. Мярка 1 предвижда изричен бонус от +15% интензитет на помощта за проектни предложения, свързани с биологично земеделие, приложим и за капиталовите инвестиции, необходими за прехода към биологично животновъдство (напр. „инвестиции, насочени към надвишаване на изискванията за хуманно отношение към животните и повишаване на биосигурността“ - пряко изискване при биологично отглеждане). МИГ следва да комуникира тази

комбинация ясно: стопанинът може едновременно да получава годишните еко-плащания по СПРЗСР национално и да кандидатства за инвестиционен проект по Мярка 1 с повишен до 65% интензитет на помощта за нужното сертифициране и обновяване на фермата.

(в) Специфична подкрепа за възстановяване на овцевъдството, козевъдството и свиневъдството. Тук е важно да се отбележи, че по Мярка 1 секторният бонус от 15 точки обхваща изрично само говедовъдството и овцевъдството - не и козевъдството или свиневъдството. Това означава, че въпреки констатирания драстичен спад именно при козите и свинете, проекти за възстановяване на тези два подсектора не могат да разчитат на секторния бонус и ще се конкурират единствено чрез общите критерии на мярката - иновативност (до 15 точки), кандидатстване от млад земеделски стопанин (20 точки), нови работни места (до 15 точки) и липса на предходно подпомагане (5 точки), при минимален праг от 20 точки за одобрение. Овцевъдството, за разлика от козевъдството, е в по-благоприятна позиция, тъй като изрично ползва секторния бонус. МИГ следва или да насочи специално внимание в информационната си кампания към козевъди и свиневъди, като ги насърчи да заложат на иновативен и/или нови работни места в проектите си, за да компенсират липсата на секторен бонус или при бъдеща актуализация на критериите за подбор на СВОМР да обмисли разширяване на секторния бонус и към козевъдството и свиневъдството, пряко произтичащо от констатациите на настоящия анализ за драстичния им спад.

Препоръка 4: Подкрепа за директни продажби и къси вериги на доставка

Насърчаването на малки и средни производители да разработват директни канали за продажба цели увеличаване на добавената стойност, оставаща на територията, и намаляване на зависимостта от посредници.

(а) Преработка на място. Мярка 2 „Инвестиции за преработка на селскостопански продукти“ изрично включва сред допустимите дейности „инвестиции в процеси и технологии за производство на продукти, включително такива, свързани с къси вериги на доставка“ При критериите за подбор по Мярка 2 се присъждат и допълнителни 10 точки, когато проектът включва преработка на суровини минимум 50% доставени от производители от територията на МИГ - точно насочен стимул за задържане на добавената стойност на територията.

(б) Директни доставки за заведения и институции. Този компонент е подкрепен от Мярка 2, чрез категорията допустими разходи „инвестиции в специализирани транспортни средства за превоз на суровини и/или готова продукция, включително хладилни транспортни средства“. Комбинацията от преработвателна инвестиция (буква

„а“) и хладилен транспорт по Мярка 2 практически изгражда пълния технически капацитет, необходим на местен производител да достави собствена преработена продукция (напр. млечни продукти, готови ястия от зеленчукова или животинска суровина) директно до ресторанти, училища, социални заведения или пазари/изложения на местна продукция на територията на МИГ, заобикаляйки посредници.

Финансови параметри. За реализация чрез Мярка 2: общи допустими разходи между 10 000 и 200 000 евро, максимална безвъзмездна помощ до 120 000 евро, базов интензитет 50% (до 60% комбинирано за млади земеделски стопани). За реализация чрез Мярка 3 (при потвърдена допустимост по буква „в“): общи допустими разходи между 10 000 и 200 000 евро, максимална безвъзмездна помощ до 100 000 евро, интензитет до 50%, като допълнителен стимул е точкуването по критериите за подбор - 20 точки за производствени дейности и до 15 точки за нови работни места, което прави дребномащабни проекти за директна продажба сравнително конкурентни при кандидатстване.

МИГ следва да съсредоточи информационната си кампания върху комбинацията преработка на място + хладилен транспорт по Мярка 2 (компоненти „а“ и „б“), тъй като те са недвусмислено и директно допустими.

Препоръка 5: Подкрепа за диверсификация на доходите на земеделските стопанства

Предвид демографските предизвикателства и структурния риск от по-нататъшно окрупняване на земята за сметка на дребните семейни стопанства, подкрепата за извън-земеделски доходи на земеделските производители е пряко приложима чрез Мярка 3 „Инвестиции за неселскостопански дейности“ от Стратегията, чиято основна цел е изрично формулирана като „пълно оползотворяване на икономическия потенциал на територията чрез подкрепа за развитие на неселскостопански дейности, основани на нейните характеристики и специфики“.

(а) Селски и алтернативен туризъм. От земеделските стопани могат да се създадат условия за селски туризъм – посещение на ферми и стопанства, дегустация на местни продукти, както и тяхната продажба. Препоръчително е да се създадат условия за участието на посетители на ферми и стопанства за производство на местни продукти.

(б) Занаятчийско производство. Това е дейност, изрично посочена като допустима по Мярка 3. Съществено предимство е, че за тази категория Мярка 3 разширява кръга на допустимите кандидати и до физически лица (не само земеделски стопани и микропредприятия) - но само ако лицето е регистрирано по Закона за занаятите (вписване в регистър БУЛСТАТ) и отговаря на определението за микропредприятие по

ЗМСП. Важно е, че земеделските стопани, кандидатстващи по Мярка 3, трябва да имат стопанство със стандартен производствен обем над 8 000 евро - същият праг, какъвто важи и по Мярка 1. Това означава, че най-дребните, преобладаващо семейни стопанства (за които диверсификацията на дохода е вероятно най-належаща) могат да останат извън обхвата на мярката, освен ако не кандидатстват в друго качество - като микропредприятие или, за занаятчийска дейност, като физическо лице.

Общите допустими разходи за проект са между 10 000 и 200 000 евро; максималната безвъзмездна помощ е до 100 000 евро; базовият интензитет е до 50% от допустимите разходи.

С оглед на демографската насоченост на критериите и отворения достъп за физически лица занаятчии, Мярка 3 е особено подходящ инструмент за задържане на по-млади и на жени в трудоспособна възраст на територията чрез алтернативна заетост - ефект, пряко свързан с идентифицираните демографски рискове.

9.4. Заключение

Пълноценното прилагане на препоръките е предпоставка за успешното прилагане на СВОМР на МИГ „Нова Загора – Сливен“. МИГ следва да разглежда настоящия анализ като жив документ, който подлежи на периодично актуализиране успоредно с публикуването на нови данни от НСИ, Министерството на земеделието и храните, съответните общински служби по земеделие и Областна дирекция „Земеделие“ – Сливен.

10. СПИСЪК НА ИЗПОЛЗВАНИТЕ СЪКРАЩЕНИЯ

Съкращение	Пълно наименование
БАБХ	Българска агенция по безопасност на храните
ВОМР	Водено от общностите местно развитие
ГРЕ	Годишни работни единици
ДПФ	Държавен поземлен фонд
ЕРД / ДРД	Едър рогат добитък / Дребен рогат добитък
ЕС	Европейски съюз
ЗОЗЗ	Закон за опазване на земеделските земи
ЗСПЗЗ	Закон за собствеността и ползването на земеделските земи
МЗХ	Министерство на земеделието и храните
МИГ	Местна инициативна група
НС	Напоително-отводнителна система
НСИ	Национален статистически институт
ОДЗ	Областна дирекция „Земеделие“
ОСЗ	Общинска служба по земеделие
ОСП	Обща селскостопанска политика (на ЕС)
СВОМР	Стратегия за водено от общностите местно развитие
СИЗП	Система за идентификация на земеделските парцели
СПРЗСР	Стратегически план за развитие на земеделието и селските райони 2023 – 2027 г.